

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

Církevní sňatky: minulost, současnost, perspektiva

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala JUDr. Bc. Václavovi Valešovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce a cenné připomínky k jejímu zpracování.

Dále bych také ráda poděkovala svým rodičům za podporu, kterou mi poskytovali, v průběhu celého studia.

Seznam použitých zkratk

kán.	kánon
č.	číslo
odst.	odstavec
písm.	písmeno
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb. o rodině
ObčZ	zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník
ABGB	císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s. Obecný občanský zákoník rakouský
CIC/1917	Kodex kanonického práva z roku 1917
CIC/1983	Kodex kanonického práva z roku 1983
BGB	Německý občanský zákoník
ČR	Česká republika
ČSFR	Československá federativní republika

Obsah

Úvod.....	1
1. Sňatek v kanonickém právu	4
1.1 Tridentský dekret.....	4
1.2 Kodexy kanonického práva	5
1.2.1 Uzavírání manželství podle kanonického práva.....	6
1.2.1.1 Zneplatňující překážky	7
1.2.1.2 Vznik manželství.....	9
1.2.1.3 Vady manželského souhlasu	10
2. Počátky církevního sňatku v českých právních dějinách	11
2.1 Zákon sudnyj ljudem	11
2.2 Výsady Boleslavovy.....	12
2.3 Dekreta Břetislavova	13
2.4 Církevní soudy	13
3. Sňatek ve Všeobecném občanském zákoníku	15
3.1 Historický vývoj předcházející vydání ABGB.....	15
3.2 Důležité změny v ABGB.....	17
3.3 Uzavírání manželství v ABGB.....	18
4. Vývoj církevních sňatků ve 20. století	20
4.1 Církevní sňatky v první Československé republice	20
4.2 Uzavírání manželství za Protektorátu Čechy a Morava	21
4.3 Vývoj právní úpravy uzavírání manželství v letech 1945 – 1991	22
4.4 Obnova alternativní formy uzavírání manželství	23
4.4.1 Uzavírání manželství v ZOR.....	23
5. Uzavírání sňatku v současné právní úpravě	26
5.1 Předpoklady pro vznik manželství	27
5.1.1 Sňateční věk	27

5.1.2 Svěprávnost	29
5.1.3 Monogamie.....	30
5.1.4 Příbuzenství.....	31
5.1.5 Poručenství, pěstounství, svěřenectví.....	32
5.2 Vznik manželství.....	32
5.2.1 Sňatečný obřad	33
5.2.1.1 Příjmení snoubenců	34
5.2.2 Občanský sňatek.....	35
5.2.3 Církevní sňatek.....	36
5.3 Církevní sňatek v praxi.....	37
6. Uzavírání manželství v jiných státech.....	40
6.1 Uzavírání manželství na Slovensku	40
6.1.1 Civilní sňatek.....	41
6.1.2 Církevní sňatek.....	41
6.2 Uzavírání manželství v Německu.....	42
7. Úvahy de lege ferenda	44
7.1 Přiznání práva konat obřady, při nichž se uzavírají sňatky, všem církvím a náboženským společnostem	44
7.2 Úvaha nad zavedením obligatorní formy uzavírání sňatku.....	46
Závěr.....	49
Cizojazyčné resumé.....	51
Seznam použité literatury	52
Knížní literatura.....	52
Časopisecké zdroje	53
Právní předpisy.....	54
Ostatní zdroje	55

Úvod

Manželství, jakožto jeden z nejstarších sociálních institutů lidské společnosti, nejspíše od nepaměti vyvolávalo potřebu právní úpravy, která byla často úzce spjatá s náboženskými normami, neboť tomuto institutu byl mnohdy přisuzován vyšší božský původ. V tomto ohledu se o právní úpravu manželského práva v západní společnosti nejvíce zasadila katolická církev. Po několik století bylo v její kompetenci upravovat manželské právo a díky svému silnému vlivu ve státech toto právo i prosazovat.

Sňatek je spojením muže a ženy ve svazku, který je z pohledu církve nerozlučný, slouží potřebám manželů a jeho účelem je zplození a výchova dětí v duchu katolické církve. Křesťanská forma manželství ovlivnila vývoj sňatků a jejich podobu v celé Evropě a z ní se rozšířila i na další kontinenty. Zavedla princip monogamie, pouze od nerozlučnosti manželského svazku bylo v moderním právu opuštěno.

Na území Čech se začal projevovat vliv církve na státní právo již s příchodem křesťanství. První právní památkou, která se nám dochovala, jež zakotvuje křesťanské principy do státního práva, je Zákon sudnyj ljudem. Poprvé v něm také nacházíme úpravu sňatku a manželského práva pro naše území. Následující výsady Boleslavovy a konečně dekreta Břetislavova předávají do rukou církve řešení manželských sporů a kompetence ve věcech sňatečních.

Pro kanonické právo je jedním z nejdůležitějších milníků ve vývoji manželského práva Tridentský koncil, na kterém došlo ke vzniku tridentské formy uzavírání manželství, která je později reflektována nejen v církevních předpisech, ale stala se základním kamenem pro západní společnost ve věci uzavírání manželství. Podle tridentské formy jsou konstruovány zákony týkající se sňatečních obřadů církevních i občanských.

Tridentskou formu uzavírání sňatku přejal i Všeobecný občanský zákoník z roku 1811, ze kterého postupně pramení manželské právo v Čechách až k současné úpravě.

Tato diplomová práce je kompilací nejvýznamnějších bodů v historicko-právním vývoji uzavírání sňatků. Od nejstarších pramenů práva až do současnosti budu pojednávat o úpravách manželského práva, důležitých změnách a novelizacích.

Práce je dělena do sedmi kapitol. V první části se zabývá vývojem sňatku v kanonickoprávní úpravě. Zmíněny jsou tři milníky v historii tohoto vývoje, tridentský dekret o manželství, Kodex kanonického práva z roku 1917 a druhý Kodex kanonického práva z roku 1983. Následně je ukázána úprava z posledního kodexu.

V druhé části jsou představeny nejstarší právní památky upravující manželství na našem území, Zákon sudnyj ljudem, výsady Boleslava II. a dekreta knížete Břetislava, kterými byla předána moc rozhodování ve věcech manželských do rukou církevních soudů.

Následně se ve vývoji církevních sňatků přesunu do 18. století, které přineslo významné snahy o reformaci manželského práva a uzavírání sňatků. Představím první snahy Marie Terezie o úpravu občanského práva a následné reformace Josefa II. Nejdůležitějším mezníkem je pak vydání Všeobecného občanského zákoníku roku 1811. Toto dílo bylo významným právním pramenem, ze kterého vycházely následně mnohá další právní díla. V sňatečním právu je silně inspirován kanonickou úpravou manželství, v mnohých dalších oblastech pak vychází z práva římského.

Další kapitola se zaměřuje na vývoj práva v období od roku 1918 do nabytí účinnosti ObčZ. V tomto období nastaly pro církevní sňatky poměrně bouřlivé změny, v roce 1919 byla zavedena absolutní náboženská svoboda pro uzavírání manželství, bylo zrušeno přednostní uzavírání církevních sňatků pro katolíky, zavedla se fakultativní volba formy sňatku. Toto období sňateční volnosti však bylo ukončeno v průběhu nacistické okupace a obligatorních civilních sňatků pro obyvatele protektorátu německého původu, kteří byli prohlášeni za německé státní příslušníky. Následně po krátkém návratu v poválečném období k alternativní formě uzavírání sňatku v roce 1950 dochází k zavedení obligatorního občanského manželství. Od tohoto roku až do roku 1992

není umožněno uzavírat církevní sňatky, pokud nebylo nejprve uzavřeno manželství občanské. Po roce 1992 je opět zavedena alternativní forma uzavírání sňatku. Následnou novelizací zákona o rodině zákonem č. 91/1998 Sb., pak docházelo k úpravám požadavků na uzavírání církevního sňatku.

Současná právní úprava je v páté kapitole, zabývám se v ní překážkami uzavírání manželství a vznikem manželství podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Představeny jsou obě formy manželství, které jsou v současnosti platné, občanský a církevní. Pro církevní sňatek je následně popsán celý obřad uzavírání manželství v katolické církvi.

Dále představím dvě odlišné právní úpravy, které mají jiné státy. Nejprve úpravu alternativní formy uzavírání sňatku, která je na Slovensku, následně obligatorní sňatek v Německu.

V závěrečné části práce se v úvahách de lege ferenda zaměřím na otázky, zda by mělo být povoleno všem církvím a náboženským společnostem umožněno konat obřady, při kterých se uzavírá manželství, a zda by měla být nadále zachována alternativní forma uzavírání sňatků.

Účelem této diplomové práce je kompilace historického vývoje církevních sňatků, představení jejich současné podoby a v závěru práce pak vyhodnocení perspektivy existence fakultativního uzavírání církevních sňatků.

1. Sňatek v kanonickém právu

Manželství v naší tradici vychází z katolického pojetí. Katolická církev vytvořila základní pravidla, která dala základ dalším právním úpravám a stojí jako stavební kameny civilního pojetí manželství. Pro vývoj sňatečného práva se stal nejdůležitějším bodem Tridentský koncil, který reformoval manželství v kanonickém právu. Podle Tridentského dekretu zvaného „*Tamesi*“ byla pojmenovaná celá forma uzavírání sňatku, které říkáme tridentská. Druhou důležitou kapitolou v uzavírání manželství z hlediska katolické církve jsou Kodexy kanonického práva z let 1917 a 1983.

1.1 Tridentský dekret

Tridentský koncil byl 19. všeobecným sněmem, který svolal papež Pavel III. Tento sněm zasedal v celkem třech etapách v letech 1545 až 1563, aby projednal záležitost dogmatické povahy a reformoval církev.¹ V roce 1563 byl na 24. zasedání vydán „*Dekret o reformě manželství*“ (Decretum de reformatione matrimonii), který je podle prvního slova v něm obsaženém zván „*Tamesi*“. Jak již bylo výše zmíněno, tento dekret zakládá formu manželství, která je reflektována později v kanonických i nekanonických právních předpisech.²

Dekretu *Tamesi* předchází dogmatický dekret zvaný „*O svátosti manželství*“. V jeho dvanácti kánonech vymezena nauka církve ve věcech svátosti manželství. V této části nalezneme zakotvené základní překážky manželství. V kán. 7 je zakotvena monogamnost manželství, v kán. 8 se stanovuje překážka příbuzenství, tedy dvě základní překážky, které se dochovali i v světském právním systému.

Dekret *Tamesi* se skládá z osmi hlav. Jeho první hlava se zabývá uzavíráním manželství. Z důvodu dřívějších tajných manželství se zakládá povinnost ohlášek, které se mají učinit celkem třikrát a to ve sváteční dny, které

¹ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. Str. 41

² HRDINA, Ignác Antonín. *Prameny ke studiu kanonického práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. Str. 76

následují po sobě. Tyto ohlášky mají zabránit svatbám již dříve sezdaných osob, které ale uzavřeli první manželství v tajnosti. V průběhu ohlášek má každý, kdo ví o překážce bránící manželství, možnost o této překážce obeznámit faráře a snoubence. V případě, že sňatku nic nebrání, přikročí se k samotnému obřadu. Farář se během obřadu dotáže snoubenců, zda souhlasí se sňatkem, nupturienti projeví vzájemný souhlas a následně je farář pronese formulí: „*Spojuji vás v manželství ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého*“, nebo použije obdobná slova podle místně obvyklého obřadu.³

Ohlášky mohou být omezeny v počtu, pokud je k tomu důvod, případně od nich může být upuštěno. V takovém případě se vyžaduje při sňatku přítomnost dvou až tří svědků a faráře. Pokud by nebyla dodržena přítomnost faráře a alespoň dvou svědků, stává se takové manželství neplatným. Přítomnost těchto osob je novým prvkem zavedeným právě v Tamesi a zakládajícím tridentskou formu uzavírání sňatků.⁴

Ačkoliv papež Pius IV. promulgoval bulou *Benedictus Deus* všechny dekry vydané na koncilu, jejich uvedení do praxe se silně pozdrželo vlivem světské vrchnosti, která ne vždy byla otevřena těmto reformám. Díky této neakceptaci dekretů se jejich realizace protáhla téměř na jedno století, během kterého tak existovali „tridentská“ a „netridentská“ místa.⁵

1.2 Kodexy kanonického práva

Prvním Kodexem kanonického práva je Kodex z roku 1917 (dále CIC/1917). CIC/1917 byl výsledkem několikaleté rektifikační práce, kterou odstartoval papež Pius X. v roce 1904. Příčinou tohoto rektifikačního počínání byla roztržičnost dosavadních právních sbírek. Pius X. se rozhodl, že je zapotřebí vytvořit jednotnou úpravu práva katolické církve, která by byla obsažena

³ HRDINA, Ignác Antonín (ed.). *Dokumenty tridentského koncilu: latinský text a překlad do češtiny*. Vydání první. Praha: Krystal OP, s.r.o., 2015. Str. 207

⁴ HRDINA, Ignác Antonín. Tridentský dekret Tametsi. *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo ve spolupráci s Českou křesťanskou akademií, 1998, **R 11**(3/1998), str. 235

⁵ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. Str. 42

v jediném zákoníku.⁶ Ačkoliv byl CIC/1917 dokončen již roku 1914, k jeho promulgaci došlo až v roce 1917. Důvodem bylo vypuknutí první světové války a smrt papeže Pia X. Zákoník tak byl promulgován až za papeže Benedikta XV. apoštolskou konstitucí *Providentissima Mater Ecclesia* roku 1917. Účinnosti pak nabyl 19. května 1918 pod názvem *Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificus Maximus iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*.⁷

V roce 1963 jsou na pokyn papeže Jana XXII. zahájeny rektifikační práce dosavadní právní úpravy kanonického práva, které později vyústí ve vydání nového Kodexu kanonického práva (dále CIC/1983). Důvodem nového přepracování CIC/1917 byla jeho zastaralost a potřeba úpravy systematiky.⁸ CIC/1983 byl vyhlášen papežem Janem Pavlem II. v roce 1983 a nabyl účinnost ještě téhož roku dne 27. listopadu. Úplným názvem CIC/1983 je *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*.⁹

CIC 1983 se dělí na sedm knih, všeobecné normy, boží lid, učitelský úřad církve, posvěcující služba církve, majetek církve, církevní tresty a soudní a mimosoudní řízení. Právě do knihy IV., která se zabývá posvěcující službou církve, spadá i svátost manželství.

1.2.1 Uzavírání manželství podle kanonického práva

Otázka manželství je v CIC/1983 zařazena do knihy IV., která se zaobírá posvěcující službou církve. Zde je zařazeno do části první, statě VII., která je dělena na jednotlivé hlavy. Manželství je svazkem trvalým, zaměřeným na prospěch manželů a plození a výchovu dětí. Je svazkem nerozlučitelným. V katolickém pojetí je manželství posvátnou věcí, *res sacra*. Toto svátostné postavení vyplývá z kan. 1055 §1, kde je řečeno, že mezi pokřtěnými osobami je

⁶ TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. 1. vydání. Praha: Jan Krigl, 1993. Str. 33

⁷ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. Str. 45

⁸ TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. 1. vydání. Praha: Jan Krigl, 1993. Str. 34

⁹ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. Str. 49

manželství povýšeno na svátost Ježíšem Kristem. Z důvodu této svátosti je dle kán. 1056 manželství přisuzována zvláštní pevnost a nerozlučitelnost.¹⁰

1.2.1.1 Zneplatňující překážky

CIC/1983 vyjmenovává překážky manželství, které vylučují platné uzavření manželství (impedimenta dirimentia). Dříve byly překážky děleny ještě na zabraňující překážky (impedimenta impediencia) a to v CIC/1917, ale toto dělení bylo odstraněno.¹¹ Zneplatňujícími překážkami jsou tedy podle CIC/1983 věk, tělesná neschopnost, manželský svazek, rozdílné náboženství, svěcení, řeholní sliby, únos, zločin, pokrevní příbuznost, švagrovství, veřejná počestnost a zákonné příbuzenství.

Věk nupturientů musí dosahovat šestnácti let u mužů a čtrnácti let u žen, aby mohlo dojít k uzavření sňatku. V kan.1083 §2 je umožněno biskupským konferencím tuto hranici navýšit.¹² Tato překážka se snaží zajistit alespoň základní zralost snoubenců z důvodu složitého zjišťování fyzické zralosti. Pomocí minimální věkové hranice se tak toto zjišťování zjednodušuje.¹³

Tělesnou neschopností je míněna neschopnost k souloži, která může být ze strany muže i ze strany ženy. Tato impotence může být absolutní, tedy vůči komukoliv, či pouze relativní, tedy pouze vůči danému partneru. Podmínkou, aby byla tato neschopnost považována za překážku, je, že předcházela uzavření manželství a je trvalá. Překážkou však není neplodnost, pokud nebyla zatajena.¹⁴

V případě, že některý z nupturientů již dříve uzavřel sňatek, je toto překážkou uzavření dalšího manželství, dokud předchozí stále trvá. V případě kanonického práva je překážkou i již rozvedené manželství ukončené civilní

¹⁰ TRETERA, Rajmund Jiří a PŘIBYL, Stanislav. *Konfesní právo a církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1997. Str. 237

¹¹ TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. 1. vydání. Praha: Jan Krigl, 1993. Str. 179

¹² Kan. 1083 §1 a §2 *Kodex kanonického práva: Úřední znění textu a překlad do češtiny; Miroslav Zedníček*. 1. vydání, dotisk. Praha: Zvon, 1994.

¹³ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve: s ohledem na platné české právo*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2006. Str. 47

¹⁴ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. Str. 243

rozlukou. Tím je míněno manželství, které bylo rozvedeno státní autoritou, nikoliv církví. Totéž platí u prohlášení neplatnosti.¹⁵

Překážka v podobě rozdílného náboženství je řešena v kán.1086. Osoba katolického vyznání nemůže uzavřít platné manželství s nepokřtěnou osobou. Dříve byl tento kánon v plném znění: „*Neplatné je manželství mezi dvěma osobami, z nichž jedna je pokřtěna v katolické církvi nebo do ní přijatá a neodpadla od ní formálním úkonem, a druhá osoba je nepokřtěná.*“¹⁶ V současnosti byla vyňata formulace „*a neodpadla od ní formálním úkonem*“, která byla vyňata i z několika dalších kánonů. Tímto vynětím byly tyto kánony vráceny do tvaru, v jakém byly v době účinnosti CIC/1917. K těmto změnám došlo nabytím účinnosti motu proprio Benedikta XVI. *Omnium in mentem*.¹⁷

Svátost svěcení jáhenského, kněžského a biskupského zapříčiňuje neplatnost uzavření manželství. Totéž platí i pro osoby, které jsou vázány řeholními sliby.

Překážky zapříčiněné trestným činem jsou překážky únosu a zločinu. Nevěsta je chráněna před manželstvím založeným na únosu či jejím zadržování, pak není třeba dokazovat nedostatek její svobodné vůle ke sňatku, manželství je automaticky neplatné. Únoscem může být jak muž, který s ní hodlá manželství uzavřít, tak i kdokoliv jiný, kdo koná v jeho prospěch. Zločinem je míněno usmrcení manžela svého nebo druhé osoby, se kterou má tento vrah v úmyslu uzavřít sňatek, nebo osoby, které v součinnosti zapříčinili úmrtí manžela nebo manželky jednoho z nich.¹⁸

Pokrevní příbuzenství se stává překážkou tehdy, jedná-li se o osoby příbuzné v přímé linii mezi ascendenty i descendenty. V boční linii jsou to osoby do druhého stupně, tedy sourozenci plnorodí i polorodí. Pro švagrovství platí překážka, jsou-li osoby sešvagřené v přímé linii. Jako překážka se bere i

¹⁵ TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. 1. vydání. Praha: Jan Krigl, 1993. Str. 180

¹⁶ Kán. 1086 §1 *Kodex kanonického práva: Úřední znění textu a překlad do češtiny; Miroslav Zedníček*. 1. vydání, dotisk. Praha: Zvon, 1994.

¹⁷ NĚMEC, Damián. Reforma Benedikta XVI. v oblasti svátosti svěcení a manželského práva. *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2016, **XXII**.(64-2/2016), str. 71

¹⁸ TRETERA, Rajmund Jiří a PŘIBYL, Stanislav. *Konfesní právo a církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1997. Str. 250-251

kvazišvagrovství, což je stav, kdy osoby žili v neplatném nebo veřejně neznámém manželství. V takovém případě platí, že tyto osoby nemohou uzavřít sňatek s rodičem druhé strany. Došlo-li ke vzniku příbuzenství osvojením, jedná se o překážku zákonného příbuzenství a nelze uzavírat sňatek v přímé linii a v druhém stupni boční linie.¹⁹

1.2.1.2 Vznik manželství

Pro každého katolíka je platná předepsaná forma manželství, která je ukotvena v CIC/1983. Tato forma vychází z tridentské formy. Aby nupturienti mohli uzavřít sňatek, musejí své manželské sliby složit v přítomnosti zástupce církve a dvou svědků. *„Jsou-li oba nupturienti pokřtěni, udělují si složením manželských slibů navzájem svátost manželství. Pokud je pokřtěn jen jeden z nich, uzavřou takto přirozené manželství kanonickou formou. Pokud však nepokřtěný manžel přijme v budoucnu svátost křtu, manželství v okamžiku onoho křtu nabude svátostné povahy. Žádného nového obřadu nebude třeba.“*²⁰

Snoubenci, kterým nejsou známi žádné překážky k uzavření manželství, před duchovním způsobilým oddávat vysloví vzájemný souhlas, který je zákonně projevený. Tímto souhlasem uzavírají manželskou smlouvu.²¹ *„Zvláštní a výjimečná povaha této smlouvy vyžaduje, aby obě strany uzavíraly manželství na základě svého vlastního rozhodnutí. Z tohoto důvodu manželský souhlas musí být projeven pouze svobodnou vůlí stran. Manželský souhlas tedy nemůže dát nikdo jiný. Ani rodiče, ani církev, ani stát nemají právo učinit takové rozhodnutí místo nupturientů. Tento požadavek vyplývá rovněž z přirozeného práva.“*²²

Uzavření sňatku předchází ohlášky, kterými se zjišťuje, zda neexistují překážky uzavření manželství. Kromě nich se také snoubenci podrobí pastorální péči, která má zajistit jejich řádnou přípravu na manželství.

¹⁹ TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. 1. vydání. Praha: Jan Krigl, 1993. Str. 181-182

²⁰ TRETERA, Rajmund Jiří a PŘIBYL, Stanislav. *Konfesní právo a církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1997. Str. 243

²¹ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. Str. 239

²² PALLA, Jiří. Manželský souhlas v současném kanonickém právu. *Revue církevního práva* [online]. Praha: Společnost pro církevní právo, 1999, R-13(2-99), str.94

1.2.1.3 Vady manželského souhlasu

Vadami manželského souhlasu jsou stíženi ti, kdo nemají dostatečné užívání rozumu, trpí poruchou soudnosti, které mohou ovlivnit práva a povinnosti manželské, a nedostatečná psychická schopnost převzít podstatné manželské povinnosti. Dalšími vadami jsou omyl, simulace manželského souhlasu a podmínka. Omylem je myšlen omyl v osobě, tento se však vztahuje přímo na osobu jako takovou, nikoliv na její vnitřní vlastnosti, pokud ty nezavdávají závažný důvod k neplatnosti. Druhým typem omylu je omyl co do jednoty, nerozlučitelnosti a svátostné důstojnosti manželství, pokud byl tento omyl determinující k uzavření manželství, pak činí manželský souhlas vadným. Simulací manželského souhlasu je taková situace, kdy vnější konání neodpovídá vnitřnímu cítění osoby, tedy pokud navenek projeví souhlas s manželstvím, ale vnitřně toto neodpovídá. Nakonec je vada podmínky, která, pokud je učiněna do budoucnosti, činí manželství neplatným. Může však být učiněna podmínka do minulosti a přítomnosti a ta potom musí být naplněna, aby manželství bylo platné.²³

²³ Kán. 1095-1102 *Kodex kanonického práva: Úřední znění textu a překlad do češtiny : Latinsko-české vyd. s věc. rejstř.* 1. vyd. Praha: Zvon, 1994

2. Počátky církevního sňatku v českých právních dějinách

Součástí nejstarších právních předpisů, které se na našem území dochovaly, jsou i přepisy týkající se manželství. Uzavření sňatku a následné manželské soužití jsou součástí každodenního života, proto bylo zapotřebí ustanovit nějaká základní pravidla, kterými je zapotřebí se řídit. Již tyto nejstarší ustanovení vycházejí z pravidel katolické církve, která upravovala uzavírání sňatku po většinu naší právní historie.

Těmito nejstaršími památkami jsou Soudní zákon pro laiky, jinak známý i jako Zákon sudnyj ljudem, Výsady Boleslavovy a Dekreta Břetislavova. Všechny tyto texty obsahují úpravy týkající se manželství.

2.1 Zákon sudnyj ljudem

Ve druhé polovině 9. století byl byzantskými misionáři Konstantinem a Metodějem sepsán Soudní zákon pro laiky. Tento právní text je upraveným překladem byzantského zákoníku Ekloga, který byl sepsán o století dříve, pravděpodobně došlo k jeho vydání v roce 726. Zákon sudnyj ljudem se nedochoval v originále, nýbrž v opisech. Nejstarším opisem, ze kterého můžeme čerpat, je opis ze 13. století.²⁴

Soudní zákon pro laiky se skládá z 33 článků, které nemají jasně danou tematickou strukturu, v některých případech ani nemají úplnou právní úpravu.²⁵ Kromě práva rodinného jsou obsahem textu i normy práva trestního a procesního.

Zákon sudnyj ljudem v oblasti rodinného práva stanovuje překážky uzavření sňatku. První takováto překážka je uvedena v čl. 7, který zakazuje sňatek mezi kmotrem a matkou kmotřence nebo svou kmotřenkou. Při porušení tohoto ustanovení se uvádí tresty světské a církevní, kdy světský trest spočívá v poněkud

²⁴ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. Str. 35

²⁵ BÍLÝ, Jiří L. *Právní dějiny na území České republiky: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde Praha, a. s., 2003. Str. 99

barbarském trestu zohavení uřezáním nosů. Církevní trest je oproti tomu méně drastický, rozluka těchto manželů a jejich pokání po dobu 15 let.²⁶

Překážka příbuzenství je stanovena v čl. 12. V případě uzavření sňatku mezi pokrevními příbuznými, dojde k rozluce takového sňatku.²⁷ Na rozdíl od předchozí úpravy, tato přetrvala až do dnešní právní úpravy, kdy překážka příbuzenství stále přetrvává. Stejně tak je stále v zákoně překážka již dříve uzavřeného manželství, která je v čl. 13 Soudního zákona pro laiky. V případě, že muž uzavře druhé manželství, má dle tohoto zákona dojít k zapuzení později přijaté manželky a případných potomků. Následně dochází k tělesnému trestu bití a pokání po dobu sedmi let.²⁸ V dnešní úpravě samozřejmě nedochází k těmto trestům, ale trestní právo stále zná trestný čin dvojího manželství.

Poslední úpravou týkající se manželství je čl. 30a, který zakládá nerozlučitelnost manželství. Je v něm zdůrazněn původ manželského spojení v Boží vůli. Následně jsou pak řešeny případy, kdy jediné je možno manželství rozloučit.²⁹

2.2 Výsady Boleslavovy

První dochovaná právní památka, která byla vydána přímo na území českých zemí, jsou Výsady Boleslava II. Poprvé jsou zmiňovány v bavorských církevních záznamech³⁰ a dochovány byly díky dílu kronikáře Kosma. Výsady byly vydány v roce 992³¹ knížetem Boleslavem II., který tak reagoval na své neshody s biskupem Vojtěchem, jež se pokusil tímto dokumentem urovnat.

Výsady Boleslavovy ukládaly tři oprávnění pro pražského biskupa. Jednalo se o výsady vybírání desátek, stavění sakrálních objektů a rozlučování

²⁶ Čl. 7 Zákon Sudnyj ljudem

²⁷ Čl. 12 Zákon sudnyj ljudem

²⁸ Čl. 13 Zákon sudnyj ljudem

²⁹ Čl. 30a Zákon sudnyj ljudem

³⁰ VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. *České státní právo církevní. 1, Dějiny*. V Tribunu EU vydání první. Brno: Tribun EU, 2016. Str. 29

³¹ Některé zdroje uvádějí rok 993.

manželství. Manželství, která byla takto umožněna rozloučit, byla ta, která byla uzavřená mezi pokrevními příbuznými.³²

2.3 Dekreta Břetislavova

Primát Břetislavových dekret spočívá v jejich postavení jakožto prvního domácího zákoníku v Čechách. Roku 1039 je vyhlásil kníže Břetislav I. nad hrobem sv. Vojtěcha v Hnězdně. V tomto dokumentu je patrný silný vliv kanonického práva.³³ V opise se nám dekreta dochovali v Kosmově Kronice.

„... toto jest mé nejpřednější a první přikázání, aby sňatky vaše, které jste měli dotud jako smilniště, a jako hloupá zvířata obecné, od té chvíle byly dle církevních přikázání zákonné, byly soukromé, byly nerozlučitelné, tak a nejinak, aby muž s jednou chotí a choť s jedním mužem spokojeně žili.“³⁴ V oblasti manželského práva zakotvují dekreta monogamní manželství, které má být uzavřeno pouze církevním sňatkem, takovéto manželství je pak právně platné a nerozlučitelné. V případě nedodržení předepsaných pravidel byly spory řešeny před církevními soudy. Tyto udělovali následně sankce světské i církevní. Jako důkazní metoda se využívalo ordálů, které měly prokázat Boží vůli a ukázat vinu osoby, jež jim byla podrobena. Využita byla široká škála těchto důkazních prostředků, kupříkladu ordál vodou, železem a soubojem.³⁵

2.4 Církevní soudy

Od vydání Břetislavových dekret až do doby Josefa II. náleželo rozhodování ve věcech manželských církevním soudům. Zpočátku se jednalo o soudy katolické, ale postupně od 15. století přibyly i kališnické konsistoře (až do r. 1620³⁶) a další orgány reformovaných církví.³⁷

³² VALEŠ, Václav. *Konfesní právo: průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 239 s. Vysokoškolské učebnice. Str. 69 - 70

³³ TRETERA, Rajmund Jiří a HORÁK, Záboj. *Konfesní právo*. Vydání první. Praha: Leges, 2015 str. 285

³⁴ KOSMAS. *Kosmův letopis český* [online]. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2011 [2016-10-27]. Str. 66

³⁵ KNOLL, Vilém, Petra SMRŽOVÁ a Alena ZBORNÍKOVÁ. *Vybrané mezníky českých právních dějin*. 1. vydání. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. Str. 24

³⁶ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. 1. vyd. Praha: Orac, 1995. Str. 76

Spory řešené církevními soudy týkající se manželství zahrnovaly nedodržení manželského slibu, neplatnost manželství nebo rozvody. V případě nedodržení manželského slibu se často soudili muži, kteří si tímto snažili vynutit sňatek, případně odstoupné od majetných nevěst.³⁸

³⁷ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. Str. 151

³⁸ KADLECOVÁ, Marta et al. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. Str. 132

3. Sňatek ve Všeobecném občanském zákoníku

Všeobecný občanský zákoník (dále ABGB) je výsledkem mnohaleté kodifikační práce, která vyústila v jeden z nejdůležitějších právních dokumentů v naší historii. Ani po jeho vydání však jeho proměny neskončili a neustále se vyvíjel.

Důvodem pro kodifikaci občanského práva do jediného zákoníku byla snaha o sjednocení práva pro všechny obyvatele. V ABGB tak bylo zakotveno nejen rodinné právo, ale také právo věcné, dědické a závazkové.

V polovině 18. století za vlády Marie Terezie dochází k prvnímu většímu zásahu státu do manželských práv v podobě tereziánského nařízení o zasnoubení a manželství osob nezletilých, které bylo vydáno 12. dubna 1753 a dále v nařízení o zasnoubení a manželství vojenských důstojníků ze dne 8. května 1756. Opravdovým zásahem do manželského práva se však stává teprve období vlády Josefa II.³⁹

Za vlády Marie Terezie je ještě započata práce na kodifikaci rakouského občanského práva, která ovšem nebyla zcela úspěšná. Ačkoliv byl návrh zákoníku roku 1766 dokončen, výsledek nebyl použitelný a práce na něm pokračovali i za vlády Josefa II. První díl Všeobecného občanského zákoníku (dále ABGB) byl vydán roku 1786 a obsahoval i již dříve vydaný manželský patent. ABGB byl pak v konečné verzi vydán roku 1811.

3.1 Historický vývoj předcházející vydání ABGB

V roce 1726 vydal Karel VI. *familiantský dekret*, kterým bylo zakázáno židům sňatky. Výjimkou byli prvorození synové, kteří se směli oženit a založit rodinu. Tento zákaz platil pro celé území habsburských dědičných zemí. Tento zákaz byl zrušen až po více než sto letech, v roce 1848.⁴⁰

³⁹ KADLECOVÁ, Marta, Karel SCHELLE, Renata VESELÁ a Eduard VLČEK. *Dějiny českého soukromého práva*. 1. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-041-3. Str. 133

⁴⁰ TRETERA, Rajmund Jiří a HORÁK, Záboj. *Konfesní právo*. Vydání první. Praha: Leges, 2015. Str. 303

Za vlády Marie Terezie dochází k dalšímu zásahu státu do manželských práv, který se tentokrát týká širšího obyvatelstva, ne pouze jedné etnické skupiny, v podobě tereziánského nařízení o zasnoubení a manželství osob nezletilých, které bylo vydáno 12. dubna 1753 a dále v nařízení o zasnoubení a manželství vojenských důstojníků ze dne 8. května 1756.⁴¹

Marie Terezie zahájila roku 1753 první práce na kompilaci společného zákoníku pro rakouské a české země. *Codex Theresianus*, jak se toto dílo mělo nazývat, neměl původně přímé zaměření, teprve kompilační komise ho směřovala soukromoprávním směrem. Práce na tomto zákoníku trvala třináct let a výsledek nebyl nijak uspokojivý. Marie Terezie nařídila přepracování výsledného textu, jeho zkrácení a zjednodušení, ale ani nové zpracování nebylo úspěšné.⁴²

Významné změny v manželském právu a v kodifikaci soukromého práva přinesla vláda Josefa II., který pokračoval ve snahách Marie Terezie přinést unifikovaný zákoník pro svou říši. Tolerančním patentem ze dne 13. října 1781 došlo k umožnění uzavírání sňatků mezi katolíky a evangelíky, které byly až doposud nepřípustné.⁴³ V roce 1783 došlo k sekularizaci manželského práva. Manželským patentem č. 117 ze dne 16. ledna došlo k přijetí manželství do pojetí smlouvy místo svátosti. „*Ve starších obdobích dějin platila na území Českých zemí náboženská forma uzavření sňatku, a to jak pro křesťany, tak pro židy. Záležitosti manželského práva patřily do sféry práva náboženské obce manželů. Radikální obrat do této oblasti pro dědičné země habsburské monarchie přinesl patent císaře Josefa II. č. 117 ze 16.1.1783. manželské právo sekularizoval, ponechal však „... církevní, reps. Náboženskou formu uzavírání sňatků“*⁴⁴ Došlo k převzetí kanonických zákonů do sekulárních a byla rozšířena závaznost těchto ustanovení na příslušníky ostatních církví. Kromě převzetí tridentské formy uzavírání sňatku a překážek manželství, došlo také k vyjmutí manželských sporů

⁴¹ KADLECOVÁ, Marta, Karel SCHELLE, Renata VESELÁ a Eduard VLČEK. *Dějiny českého soukromého práva*. 1. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-041-3. Str. 133

⁴² VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. Str. 442

⁴³ KADLECOVÁ, Marta et al. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. Str. 133

⁴⁴ HORÁK, Zboj. Alternativní forma uzavření manželství v Českých zemích ohrožena. *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2006, **R 33**(1/06), 39-50. ISSN 1211-1635. Str.39 - 40

z rukou církevních soudů, které až do této doby ve věcech rozhodovali. Místo nich nyní ve věcech rozhodovali soudy civilní.⁴⁵

Pokračující snahy o kodifikaci práva konečně vyvrcholily vydáním prvního dílu Všeobecného občanského zákoníku dne 1. listopadu 1786. Zákoník se skládal z pěti částí, obsahoval úpravu rodinných vztahů, postaven sirotků a marnotratných osob. Jeho součástí se staly i právní předpisy, které vyšly od roku 1781, tedy jeho součástí se stal i manželský patent.⁴⁶

Kodifikační práce pokračovali i nadále, završeny byly roku 1811. Císařem Františkem I. byl vydán patent č. 946/1811 Sbírkou zákonů soudních obecný občanský zákoník.⁴⁷ *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* (ABGB) nabylo účinnosti k 1. lednu 1812. Tento zákoník byl sepsán natolik bravurně, že v něm bylo možné jednoduše činit změny, které se děly především v oblasti manželskoprávní, aniž by byla narušována jeho stavba.⁴⁸

3.2 Důležité změny v ABGB

Podstatnou změnou pro sňatky katolíků bylo roku 1857 dočasné zrušení ustanovení občanského zákoníku o manželských vztazích katolíků. Po tuto dobu o věcech manželských opět rozhodovaly soudy církevní namísto světských. Konec tohoto období přišel v roce 1868, kdy byla, kromě návratu k předchozímu stavu, zavedena světský forma sňatku pro osoby, které duchovní odmítl oddat z kanonických důvodů, které nebyly důvody občanského práva. Roku 1870 byla zavedena světská forma uzavírání sňatků jako obligatorní pro osoby, které se nehlásili k žádnému náboženství, které by stát uznával.⁴⁹

Dočasné vrácení manželských věcí do rukou církve bylo výsledkem uzavření Konkordátu s Apoštolským stolcem 18. května 1855, na které navázal

⁴⁵ VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. *České státní právo církevní. 1, Dějiny*. V Tribuně EU vydání první. Brno: Tribun EU, 2016. Str. 138

⁴⁶ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přeprac. vyd., (v nakl. Leges 1.). Praha: Leges, 2010. str. 196

⁴⁷ VALEŠ, Václav. *Konfesní právo: průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. Str. 111

⁴⁸ TRETERA, Rajmund Jiří. *Stát a církev v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Str. 25

⁴⁹ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny. 2., upr. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Str. 458

císařský patent č.185/1856 ř.z. Tímto patentem se suspendovala ustanovení manželského práva v ABGB pro občany katolického vyznání. Dále se jím zavádí opětovné světské používání kanonického práva.⁵⁰ K jeho zrušení došlo v roce 1868, kdy byl rámci tzv. květnových zákonů vydán zákon č. 47/1868 ř.z. ze dne 25. 5. 1868. Tento zákon obnovil nařízení týkající se katolických sňatků v druhé kapitole AGBG a upravil uzavírání sňatků před světskými úřady. „*Další z květnových zákonů, mezikonfesní zákon č. 49/1868 ř. z., umožnil vystoupení z církve bez přestoupení do jiné, tedy založil stav bez vyznání. Zákon č. 51/1870 ř. z. o manželství osob, které nenáleží k žádné uznané církvi nebo náboženské společnosti, upevnil jejich právní poměry a nařídil, aby správní orgány vedly jejich matrikové záznamy o narozeních, úmrtích a také sňatcích. Matriky osob bez vyznání vedla okresní hejtmanství, jimž bylo také svěřeno uzavírání manželství těchto osob.*“⁵¹

Konkordát z roku 1855 byl vypovězen císařem Františkem Josefem I. roku 1870. Toto jednostranné vypovězení konkordátu bylo odůvodněno tím, že v důsledku vyhlášení papežské neomylnosti došlo ke změně druhé strany. Podle tehdejšího ministra zahraničních věcí Františka Ferdinanda Beusta se tomuto vypovězení konkordátu přezdívá „*Beustova depeše*“.⁵²

3.3 Uzavírání manželství v ABGB

AGBG do určité recipuje kanonické právo v oblasti manželství, toto je vidět již v prvním ustanovení týkajícím se práva manželského. „*Svazky rodinné zakládají se smlouvou manželskou. Ve smlouvě manželské projevují dvě osoby rozdílného pohlaví podle zákona vůli svou, že chtějí v nerozlučném obcování žít, děti ploditi, je vychovávat a sobě obapolně pomáhati.*“⁵³ Zde se odráží ustanovení z CIC, které považuje manželství za spojení muže a ženy, tedy osob rozdílného pohlaví, které uzavírají svazek na celý život, tedy nerozlučné spojení. Účelem obou sňatků je zplození a výchova dětí.

⁵⁰ TRETERA, Rajmund Jiří a HORÁK, Záboj. *Konfesní právo*. Vydání první. Praha: Leges, 2015. Str. 315 - 316

⁵¹ HORÁK, Záboj. Alternativní forma uzavření manželství v Českých zemích ohrožena. *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2006, **R 33**(1/06), str 41

⁵² TRETERA, Rajmund Jiří a HORÁK, Záboj. *Konfesní právo*. Vydání první. Praha: Leges, 2015. Str. 320

⁵³ § 44 zákona č. 946/1811 Sb.z.s., obecný občanský zákonník rakouský

Zákon dále stanovuje podmínky pro uzavření sňatku. Těchto překážek zná poměrně hodně. Aby bylo možno sňatek uzavřít, je potřeba, aby neexistovala žádná překážka manželství, která je uvedena v zákoně. Základní překážky v podobě nedostatku věku a duševních poruch doplňují překážky v podobě vynucení souhlasu, omylu v osobě manžela, fyzické nezpůsobilosti, odsouzení k těžkému trestu, trvajícím manželství, rozdíl v náboženství, příbuzenství, švagrovství, cizoložství s budoucím manželem, vražda či vražedné úklady vůči manželovi a nedostatek povinných ohlášek. Překážkami byla i nemajetnost a povolání, u nichž byl vyžadován souhlas nadřízené osoby s uzavřením sňatku.⁵⁴

Aby manželství bylo platné, bylo před jeho uskutečněním zapotřebí vykonat ohlášky. Po jejich vykonání se přistupuje k samotnému obřadu. Snoubenci musí vyslovit slavnostní prohlášení za přítomnosti příslušného duchovního a dvou svědků.⁵⁵

⁵⁴ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. 1. vyd. Praha: Orac, 1995. Str.211-212

⁵⁵ § 75 zákona č. 946/1811 Sb.z.s., obecný občanský zákoník rakouský

4. Vývoj církevních sňatků ve 20. století

V průběhu 20. století dochází k poměrně rychlým změnám ve formě uzavírání manželství. Po vzniku Československa byla zavedena alternativní forma uzavírání manželství bez rozdílu pro všechny občany. V průběhu Protektorátu Čechy a Morava je tato forma omezena pouze na Čechy žijící ve vnitrozemí. Pro němce a říšské občany je zaveden obligatorní občanský sňatek. Pro občany židovského původu pak není ani jedna forma přípustná, jelikož je jim uzavírání sňatků znemožněno. Mezi lety 1945-1950 je obnovena alternativní forma uzavírání sňatků, aby byla následně v roce 1950 nahrazena obligatorním občanským sňatkem. K návratu k alternativní formě pak dochází roku 1992.

4.1 Církevní sňatky v první Československé republice

Po vzniku československého státu bylo zapotřebí zachovat zákony dřívější monarchie až do doby, než si stát vytvoří vlastní, z tohoto důvodu byla přijata recepční norma jakožto zákon č. 11/1918 Sb. Touto se přebíralo rakouské a uherské právo, mimo jiné i právo rodinné. Okamžitě však dochází k práci na reformě manželského práva. Výsledkem je přijetí zákona č. 320/1919 Sb. z. a n., o obřadnostech smlouvy manželské, rozluce a překážkách manželství. Tímto zákonem došlo k obnově alternativní formy uzavření manželství pro území Slovenska a Podkarpatské Rusi a rozšířila se i na české země, kde umožnila katolíkům svobodný výběr mezi církevním a občanským sňatkem.⁵⁶

Manželství se uzavírá po učinění vyhlášek církevních nebo občanských za přítomnosti dvou svědků a orgánu pověřeného konat obřad. Rozlukový zákon rušil některé překážky manželství. „*Dosud platné znění ABGB – byť s určitými odlišnostmi – kopírovalo kanonickoprávní zásady, zakazující mimo jiné uzavření manželství osobám, které složily řeholní sliby nebo přijaly svátost kněžství (§ 63), osobám diametrálně rozdílné konfese (§ 64), osobám sešvagřeným (§ 66) a osobám žijícím ve stavu těžkého hříchu cizoložství (§ 67). Všechny tyto citované*

⁵⁶ TRETERA, Rajmund Jiří a HORÁK, Zábaj. *Konfesní právo*. Vydání první. Praha: Leges, 2015 str. 329

*překážky manželství zákon č. 320/1919 Sb. z. a n. (§ 25) bez náhrady zrušil.*⁵⁷ Ne všechny překážky ale byly zrušeny pro Slovensko, čímž se prohluboval právní dualismus. Z toho důvodu byly zahájeny revizní práce, které si kladly za cíl přepracování ABGB a reformu manželského práva.⁵⁸

Nejrozporuplnější otázkou, která byla v průběhu reformy řešena, se stala forma sňatku. Neustále docházelo k rozporům, zda má být obligatorní civilní forma, nebo alternativní forma uzavírání manželství. Neshoda mezi zákonodárci a negativní reakce ze strany církví měli nakonec za následek, že koncept formy uzavírání sňatku nebyl zahrnut do osnovy nového zákona z roku 1937.⁵⁹

4.2 Uzavírání manželství za Protektorátu Čechy a Morava

Snahy o kodifikaci rodinného práva byly přerušeny 16. března 1939 vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava. Tímto dochází k roztržení práva na našem území. Pro osoby s německou státní příslušností a pro obyvatele Sudet platí právo německé, pro ostatní občany Protektorátu platí právo protektorátní, které je tvořeno recipovanými normami i zcela nově vydanými, a po několik měsíců právo polské pro území Těšínska.⁶⁰

Pro německé občany a obyvatele Sudet je tedy zavedena obligatorní forma uzavírání občanského sňatku, která vycházela z německého práva. Alternativní forma stále platila pro Čechy ve vnitrozemí. Židům je zakázáno uzavírat jakékoliv sňatky. Rodinné právo je doplněno o rasové předpisy, které znemožňují uzavírání sňatků s židy. Norimberskými zákony navíc dojde k zákazu sňatků mezi osobami arijského původu a neárijské.

⁵⁷ VALEŠ, Václav. Prvorepubliková novela manželského práva č. 320/1919 Sb. z. a n. *REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2010, **XVI**,(1-10), str. 100

⁵⁸ KADLECOVÁ, Marta et al. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. Str. 141

⁵⁹ KADLECOVÁ, Marta et al. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. Str. 145-146

⁶⁰ VALEŠ, Václav. *Konfesní právo: průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 239 s. Vysokoškolské učebnice.

4.3 Vývoj právní úpravy uzavírání manželství v letech 1945 – 1991

Po osvobození Československa dochází k obnově alternativní formy uzavírání sňatku pro celé území státu. Bohužel tento stav neměl příliš dlouhého trvání. „Po převzetí moci komunistickou stranou 25. února 1948, která začala likvidovat vedle svých politických odpůrců také právní stát, byl nejvyššími stranickými místy schválen plán tzv. právní dvouletky. Ministerstvo spravedlnosti mělo za úkol vypracovat podle sovětského vzoru takové kodifikace práva, které by odpovídaly ekonomickým vztahům a potřebám totalitního státu a nahradily dosavadní „buržoasní právo“. První ukázkou marxisticko-leninské kodifikace byl zákon o právu rodinném ze dne 7. prosince 1949 č. 265/1949 Sb., který oddělil právní úpravu vztahů v rodině od občanského práva.“⁶¹ Zákonem č. 265/1949 Sb., o právu rodinném se zavádí obligatorní občanský sňatek s účinností od 1. ledna 1950.

Manželství vzniká podle tohoto zákona mezi mužem a ženou, kteří před národním výborem provedou souhlasné prohlášení o uzavření manželství.⁶² Snoubenci se osvědčí požadovanými dokumenty a učiní prohlášení, že jim nejsou známy žádné překážky uzavření manželství a jsou obeznámeni se svým zdravotním stavem.⁶³ Sňatek je uzavírán za přítomnosti dvou svědků a slavnostním způsobem.⁶⁴ Ačkoliv je nařízena obligatorní forma uzavření sňatku, nevylučuje provedení církevního sňatku, ten však musí být uzavřen až po platném uzavření manželství občanskou formou.⁶⁵ Z církevního sňatku uzavřeného po občanském nevyplývaly žádné právní účinky. Měl tedy povahu pouze duchovního rázu.

Jako překážky manželství jsou v tomto zákoně uváděny již dříve uzavřené manželství, příbuzenství v přímé linii, sourozenectví, osvojenectví po dobu jeho

⁶¹ HORÁK, Zboj. Alternativní forma uzavření manželství v Českých zemích ohrožena. *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2006, **R 33**(1/06), 39-50. ISSN 1211-1635. Str. 42

⁶² § 1 odst. 1 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

⁶³ § 3 odst. 1 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

⁶⁴ § 4 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

⁶⁵ § 7 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

trvání, švagrovství, duševní porucha a nedostatek věku. Ke zjednodušení oproti dřívější úpravě dochází zrušením nutnosti vyhlášek.⁶⁶

4. prosince 1963 došlo k přijetí nového zákona o rodině (ZOR) publikovaného pod č. 94/1963 Sb. pro uzavírání církevních sňatků se přijetím ZOR nic nezměnilo. Zákon zakládal obligatorní občanský sňatek a jakékoliv církevní manželské obřady směly být prováděny až po uzavření občanského sňatku. Pokud by duchovní oddal někoho, kdo ještě neuzavřel občanský sňatek, vystavil by se tím možnosti odnětí svobody na dobu až jednoho roku, neboť takové jednání bylo kvalifikováno jako trestný čin podle § 211 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona.⁶⁷

4.4 Obnova alternativní formy uzavírání manželství

Společně s obnovou demokratického právního státu se československý právní řád vrací k alternativní formě uzavírání sňatků. Federální shromáždění ČSFR zavedlo zákon č. 234/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Tento nabyl účinnosti k 1. červenci 1992. Na základě tohoto zákona je umožněno uzavírat církevní sňatek před kteroukoliv registrovanou církví. Následná novela zákona o rodině vydaná jako zákon č. 91/1998 Sb. zachovává alternativní uzavírání sňatků, které doplňuje o potřebu předložení osvědčení vydaného matrikou oddávajícímu.⁶⁸

4.4.1 Uzavírání manželství v ZOR

Manželství je podle zákona trvalým společenstvím muže a ženy, jehož účelem je založení rodiny a výchova potomků.⁶⁹ Tak jako již mnohokrát dříve, tato norma odráží kanonické pojetí manželství, které je recipováno v zákonech týkajících se uzavírání práva.

⁶⁶ KADLECOVÁ, Marta et al. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. Str 153

⁶⁷ VALEŠ, Václav. *Konfesní právo: průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 239 s. Vysokoškolské učebnice. Str. 152

⁶⁸ TRETERA, Rajmund Jiří a HORÁK, Záboj. *Konfesní právo*. Vydání první. Praha: Leges, 2015. Str. 231

⁶⁹ § 1 zákona odst. 1 a odst.2 zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině

Manželství je uzavřeno svobodným a úplným souhlasným prohlášením snoubenců o vstupu do manželství. Toto prohlášení je učiněno před matričním úřadem, jedná se o občanský sňatek, nebo před orgánem církve či jiné náboženské společnosti oprávněné zákonem, pak se jedná o sňatek církevní.⁷⁰ Manželství vznikne v okamžiku, kdy je prohlášení snoubenců učiněno, následný zápis do matriky je již pouze deklaratorním aktem.⁷¹ Prohlášení o vstupu do manželství činí snoubenci veřejně a slavnostním způsobem, při tomto je vyžadována přítomnost dvou svědků.⁷² Veřejností obřadu je míněna přítomnost svědků a oddávajícího, není zapotřebí, aby se konal na veřejně přístupném místě. Ve věci svědků vyplývá z povahy věci, že se jedná o osoby zletilé a způsobilé chápat průběh obřadu, toto však není nikde uzákoněno. Dalo by se tedy pravděpodobně uzavřít platné manželství i za přítomnosti nezletilého svědka.⁷³

Občanský sňatek je takový, ve kterém snoubenci prohlášení o uzavření manželství učiní před orgánem veřejné moci na místě k tomu určenému úřadem, nebo na jiném vhodném místě schváleném matričním úřadem.⁷⁴ Církevní sňatek se uzavírá prohlášením snoubenců před příslušným orgánem registrované církve nebo náboženské společnosti v místě, které k tomu tato církev určí.⁷⁵ Aby mohlo být uskutečněno uzavření církevního manželství, musí nupturienti předložit osvědčení vydané matričním úřadem, které není starší než tři měsíce. V tomto osvědčení je uvedeno, že snoubenci splnili všechny požadavky zákona pro uzavření sňatku.⁷⁶ Vztah církevního a občanského sňatku řeší § 10 ZOR. V případě, že již došlo k uzavření občanského sňatku, náboženské obřady po něm učiněné mají charakter čistě náboženský, nezakládají žádné právní následky. V opačném případě, kdy byl církevní sňatek uzavřen první, nelze již vykonat žádné občanské obřady.

Překážky uzavření manželství jsou již uzavřené manželství, příbuzenství, nezletilost a duševní porucha. Princip monogamie zabraňuje uzavření sňatku

⁷⁰ § 3 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině

⁷¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině 1998: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1998. Str. 8

⁷² § 3 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině

⁷³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, ©1998. Str. 56

⁷⁴ § 4 odst. 1 a odst. 4 zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině

⁷⁵ § 4a odst. 1 a odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině

⁷⁶ § 4b odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině

s osobou, která již dříve sňatek uzavřela a ten stále trvá. Překážka příbuzenství zabraňuje uzavření sňatku mezi potomky a předky a mezi sourozenci plnorodými i polorodými. V případě trvajících osvojení se použije obdobně ustanovení o příbuzenství. Nedostatek věku je důvodem pro neplatnost manželství, osoby nezletilé nemohou uzavírat sňatek, výjimku tvoří případy nezletilých starších 16 let, který soud přiznává sňatečnou způsobilost. Poslední překážkou je duševní porucha. Za předpokladu, že je osoba zcela zbavena způsobilosti k právním úkonům, nemůže uzavřít sňatek. Pokud byla její způsobilost pouze omezena, může uzavřít manželství s přivolením soudu.⁷⁷

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, ©1998. Str. 72-76

5. Uzavírání sňatku v současné právní úpravě

Podmínky a forma uzavírání sňatku jsou v současnosti uvedeny v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále „ObčZ“), který nabyl platnost dne 22. března 2012. V účinnost tento zákon vešel 1. ledna 2014. V druhé části ObčZ je zakotveno rodinné právo, přesněji hlava I. se zabývá manželstvím.

U některých ustanovení byla zachována původní znění, u jiných došlo k úpravám a zpřesněním oproti předchozí úpravě v ZOR. V době rekonstrukce občanského práva, kdy bylo do občanského zákoníku zahrnuto i rodinné právo dříve obsažené v zákoně o rodině, se původně počítalo se zavedením obligatorního civilního sňatku, což by bylo obnovením stavu z let 1950 – 1992, ovšem od tohoto bylo upuštěno.⁷⁸ V současnosti je možnost výběru mezi občanským a církevním sňatkem.

Z hlediska uzavírání manželství se ObčZ zabývá pojmem manželství jako takového, dále zakládá zákonný vznik manželství a jaké zákonné překážky mu mohou bránit či zakládat důvod pro jeho neplatnost.

Manželství je v zákoně uváděno jako *„trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.“*⁷⁹ Oproti dřívější úpravě je tedy pojem manželství rozšířen o vzájemnou podporu a pomoc, kterou ZOR neuváděl v definici manželství. Ze zákona vyplývá, že se jedná o svazek trvalý, tedy předpokládá se, že snoubenci v okamžiku jeho uzavření předpokládají jeho trvalost a pokračování do budoucna. Tito snoubenci musejí splňovat předpoklad rozdílných pohlaví, jedná se o muže a ženu, kteří vstupují do manželství. V případě osob stejného pohlaví by se jednalo o registrované partnerství a nikoli manželství.

⁷⁸ VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. *České státní právo církevní 2: platná právní úprava*. Brno: Tribun EU, 2015. Str. 63

⁷⁹ § 655 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

5.1 Předpoklady pro vznik manželství

ObčZ vymezuje v § 671 podmínky způsobilosti k uzavření manželství. Přímo uvádí, že manželství může uzavřít každý, pokud mu v tom nebrání zákonná překážka podle § 672 až 676.⁸⁰ Z tohoto ustanovení je odkazováno na taxativní výčet zákonných překážek manželství (*impedimenta matrimonii*), které se uvádějí ve jmenovaných paragrafech.

V případě, že některá z překážek existuje, je zde důvod k prohlášení manželství za neplatné.⁸¹ Existence překážek se však přímo nevylučuje se vznikem manželství. Je možno uzavřít sňatek, ve kterém jsou tyto překážky, ale přesto je manželství uzavřeno. Příkladem takového případu může být nevědomost snoubenců o jejich přímé pokrevní příbuznosti, kterou zjistí až po uzavření manželství. V takovém případě dojde k již zmíněnému prohlášení manželství za neplatné soudem. Takovéto manželství vzniklo a vyplývají z něj právní následky.⁸²

Taxativně vymezenými zákonnými překážkami jsou nezletilost a nesvéprávnost, omezená svéprávnost, dříve uzavřené manželství, které trvá, stejně tak registrované partnerství a obdobné svazky uzavřené v zahraničí, dále pak je překážkou příbuzenství pokrevní a příbuzenství vzniklé osvojením a konečně vztah poručenství, pěstounství a svěřenectví.

5.1.1 Sňateční věk

Zákon uvádí, že manželství nemůže uzavřít nezletilý, který není plně svéprávný.⁸³ Aby bylo možno uzavřít manželství, je nutno, aby osoba, která se chystá sňatek uzavřít, byla zletilá, nebo aby splňovala podmínku svéprávnosti v případě nezletilosti. V prvním případě je tedy dle ObčZ § 30 předpoklad

⁸⁰ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník § 671

⁸¹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II (rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 38

⁸² HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. Komentář. 1. Vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, str. 37

⁸³ § 672 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

dovršení osmnáctého roku věku.⁸⁴ V takovém okamžiku osoba nabývá plnou svéprávnost, neboť se stala zletilou. Ovšem v případě nezletilého je zapotřebí, aby mu byla svéprávnost soudem přiznána, pokud chce uzavřít sňatek.

Nezletilý, který dosáhl šestnáctého roku věku, může o přiznání svéprávnosti požádat návrhem soud, který návrhu vyhoví, pokud nezletilý splňuje zákonné podmínky. Musí být schopen se sám živit a obstarávat si záležitosti a potřebuje souhlas stávajícího zákonného zástupce, případně pokud se jedná o vážný důvod v zájmu nezletilého.⁸⁵ Případně může být svéprávnost nabyta uzavřením manželství. V takový okamžik vzniká určitá právní elipsa.

Nezletilý, který není svéprávný, v případě, že v rozporu se zákonem uzavře sňatek, nabývá svéprávnosti uzavřením manželství a ani zánik tohoto sňatku ho dle zákona o svéprávnost nemůže připravit. Tedy v případě, že by se někdo rozhodl podat návrh k soudu, aby bylo manželství prohlášeno za neplatné, neboť nezletilý uzavřel sňatek za existence zákonné překážky, nepřijde nezletilý o svéprávnost a nic by mu tedy nemělo bránit v uzavření nového manželství za stále trvající nezletilosti.

Sňatek vzniklý i přes zákonnou překážku je možno konvalidovat. Pokud již manželství zaniklo, nebo snoubenec, který nedovršil osmnácti let věku, dosáhne zletilosti, nelze ho dále prohlásit za neplatné, tedy dojde ke konvalidaci manželství dle § 682 ObčZ.⁸⁶ Dalším důvodem, který zabraňuje prohlášení manželství nezletilého za neplatné, je početí dítěte, které se narodí živé (§ 683).⁸⁷ Potřeba narození živého dítěte zakládá nutnost počkat s řízením o neplatnosti manželství, pokud již bylo dříve zahájeno, než dojde k narození zmiňovaného dítěte.⁸⁸

V případě nezletilých se soudy snaží příliš sňatek nepovolovat. Připouštějí ho pouze ve výjimečných případech. Aby takovýto výjimečný případ nastal, je

⁸⁴ § 30 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

⁸⁵ § 37 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

⁸⁶ § 682 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

⁸⁷ § 683 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

⁸⁸ ŠVESTKA, Jirí, DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II(rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 41

zapotřebí doložit důležité důvody, pro které by mělo být manželství nezletilého povoleno. Tímto by například bylo těhotenství snoubenky.⁸⁹

V souhrnu je tedy k uzavření manželství zapotřebí dosažení zletilosti ve věku osmnácti let, které je spojeno s nabytím svéprávnosti. V případě nezletilé osoby je nejnižším povoleným věkem k uzavření manželství šestnáct let, neboť tehdy je osobě nezletilé dána zákonná možnost nabytí svéprávnosti.

5.1.2 Svěprávnost

Aby zletilá osoba mohla uzavřít sňatek, musí mít svéprávnost, která nebyla v oblasti uzavírání sňatku omezena.⁹⁰ Tedy sňatek může uzavřít i osoba taková, které byla svéprávnost omezena, ale pokud není stanoveno, že by byla svéprávnost omezována v oblasti uzavírání manželství. Je zapotřebí, aby bylo přímo stanoveno, že omezení se vztahuje na statusové věci, konkrétně na uzavírání sňatku.

V případě, že by osoba, které byla svéprávnost omezena i ve sféře sňatečné způsobilosti, uzavřela sňatek, takové manželství by vzniklo, bylo by však možno se dovolat neplatnosti. Této se však může dovolat pouze jeden z manželů, nikoliv jiná osoba, která by na tom mohla mít právní zájem, jako tomu bylo v otázce zletilosti a s ní spjaté svéprávnosti.

Konvalidace sňatku uzavřeného přes zákonnou překážku svéprávnosti by byla stejná, jako u překážky věku, tedy dle § 682 se jedná o již zaniklé manželství, nápravu nedostatku a podle § 683 o početí a narození živého dítěte.⁹¹

⁸⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II(rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 41

⁹⁰ § 673 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

⁹¹ HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. Komentář. 1. Vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, str. 44

5.1.3 Monogamie

Stausovou překážkou, která zabraňuje uzavření manželství, je již dříve uzavřený sňatek, registrované partnerství nebo obdobný svazek uzavřený v zahraničí, pokud tyto jmenované nejsou právně ukončené, tedy stále trvají.⁹² Z důvodové zprávy vyplývá, že manželství a registrované partnerství byly doplněny o možný obdobný svazek, aby bylo zabráněno budoucí nedostatečné úpravě v této oblasti či nesrovnalostem v názvosloví takovýchto svazků.

Za zákonnou překážku máme manželství, registrované partnerství, nebo obdobný svazek uzavřený v zahraničí, který zakládá statusovou změnu obdobnou jako u manželství. Tyto mohou být dokonce stiženy vadou, pro kterou se lze dovolat neplatnosti. Ovšem dokud neplatnost není prohlášena, stále trvají a není tak možné uzavřít nový svazek.

Vadou statusové překážky bude stiženo nově uzavřené manželství. Aby bylo možno napravit tuto vadu, je zapotřebí ji odstranit a to v podobě ukončení předchozího manželství, partnerství nebo obdobného svazku. V takovém případě, kdy je vada odstraněna, dojde ke zhojení a nelze již nově uzavřený svazek prohlásit za neplatný. Naopak pokud nedojde ke zhojení, lze podle § 685 prohlásit neplatnost pozdějšího manželství.⁹³ Tuto neplatnost lze prohlásit i v případě, že již manželství zaniklo.⁹⁴

Otázka monogamie je chráněna nejen v ObčZ, ale také v trestním zákoníku, který se zabývá dvojím manželstvím. V § 194 stanovuje, že *kdo za trvání svého manželství uzavře manželství jiné, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Stejně bude potrestán, kdo uzavře manželství s osobou, která již je v manželství jiném.*⁹⁵ V případě tohoto zákona je však řešeno pouze manželství, nejsou zohledněny jiné obdobné svazky. Nemělo by tedy být možné odsoudit osobu, která uzavřela registrované partnerství a následně druhý svazek, ať je tímto manželství, registrované partnerství nebo obdobný svazek uzavřený v cizině.

⁹² § 674 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

⁹³ § 685 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

⁹⁴ ŠVESTKA, Jirí, DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II(rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 45

⁹⁵ § 194 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

5.1.4 Příbuzenství

*Manželství nemůže být uzavřeno mezi předky a potomky, ani mezi sourozenci; totéž platí o osobách, jejichž příbuzenství vzniklo osvojením.*⁹⁶ ObčZ taxativně vymezuje omezený okruh osob, které nesmějí uzavřít manželství z důvodu příbuzenství. V případě sourozenců se jedná o plnorodé, tedy ty, kteří mají společné oba rodiče, i polorodé, osoby se společným jedním z rodičů. V případě předků a potomků se jedná o osoby v prvním a druhém stupni příbuznosti přímé linie. Tento taxativní výčet tedy stanovuje, že každý, kdo do něj nespadá, může uzavřít manželství bez omezení touto překážkou.

V případě příbuzenství vzniklého osvojením, je potřeba přihlídnout k důvodové zprávě, která tento poměr upravuje přesněji, než zákon přímo říká. V důvodové zprávě je uvedeno, že *jak pro zdejší ustanovení, tak i pro ustanovení následující se navrhuje neuvádět zřejmě zbytečná slova „pokud osvojení trvá“, resp. „pokud poručenství nebo pěstounství trvá“ - plyne to z povahy věci. Pokud jde o zrušitelné osvojení, může být zrušeno, naproti tomu vztah poručenice a poručníka, jakož i vztah osoby, které bylo dítě svěřeno do péče, resp. pěstouna a svěřeného dítěte, resp. schovance zaniká nabytím plné svéprávnosti, popřípadě zrušením či zánikem takového poměru. Pokud jde o nezrušitelné osvojení, je výjimečně možné jeho zrušení, právě pro případ uzavření manželství.*⁹⁷ Tedy ačkoliv se to přímo v zákoně neuvádí, je nutno k příbuzenství vzniklému osvojením přihlížet pouze tehdy, dokud takové příbuzenství trvá.

Manželství se může stát vadným i až v průběhu jeho trvání, kdy může dojít ke zjištění otcovství k některému z manželů, které zakládá příbuzenský poměr. Od takového okamžiku se stává manželství vadné, ale z důvodu, že určení otcovství má zpětný účinek ke dni narození, stává se toto manželství vadným od začátku.⁹⁸ Zjištění otcovství může mít účinky i v opačném směru, a to v okamžiku, kdy v případě manželství stíženého vadou příbuzenství je zjištěno, že příbuzenství neexistuje, tedy dojde k zhojení této vady.

⁹⁶ § 675 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

⁹⁷ ŠVESTKA, Jirí, DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II(rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 45 - 46

⁹⁸ ŠVESTKA, Jirí, DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II(rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 47

V případě, že je manželství stíženo vadou příbuzenství, soud může prohlásit jeho neplatnost jak na návrh kohokoliv, tak i ex offo. Takovéto manželství lze prohlásit za neplatné i v okamžiku, kdy již došlo k jeho zániku.⁹⁹

5.1.5 Poručenství, pěstounství, svěřenectví

Docentka Králíčková se k překážce poručenství, pěstounství a svěřenectví vyjadřuje v komentáři k ObčZ : „*Existence poručenství (§ 928) a dvou institutů náhradní rodinné péče, svěřenectví (§ 953) a pěstounské péče (§ 958), je zcela novou zákonnou překážkou uzavření manželství. Jde o důvodnou překážku závislosti ve vazbě na zásadu ochrany slabší strany.*“¹⁰⁰ Jedná se tedy o institut, který chrání osobu svěřenou ve vztahu poručenství, pěstounství a svěřenectví. Tato překážka trvá po dobu, pokud trvá tento svěřenecký vztah. Ten ovšem zaniká v okamžiku nabytí svéprávnosti nezletilé osoby svěřené, tedy zaniká i v okamžiku, kdy dojde k uzavření manželství této osoby. Dojde tak tedy ke konvalidaci a není následně již možno napadnout tento sňatek pro jeho neplatnost.¹⁰¹

Překážka poručenství, pěstounství a svěřenectví má tedy za snahu chránit osoby ve slabším postavení po omezenou dobu, když je možno, aby uzavřeli sňatek v době své nezletilosti, tedy od šestnáctého roku až do nabytí zletilosti dovršením roku osmnáctého.

5.2 Vznik manželství

Pro vznik manželství je zapotřebí splnění dvou základních podmínek. První podmínkou je svobodné a úplné souhlasné projevení vůle obou snoubenců, kteří se chystají vstoupit do manželství, že spolu vstupují do manželství.¹⁰²

⁹⁹ § 685 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹⁰⁰ HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. Vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, str. 49

¹⁰¹ § 682 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹⁰² § 656 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

Druhou podmínkou, kterou je potřeba dodržet, je pak veřejnost a slavnostnost obřadu, který je nutno konat za přítomnosti dvou svědků.¹⁰³

V otázce úplného souhlasného projevení vůle je nutno přihlédnout k § 659, který umožňuje i jiný projev vůle, pokud takový jasně vypovídá o vůli snoubenců ke vstupu do manželství, neboli prohlašují sňatečnou vůli. Není tedy nutné, aby došlo k sňatečnému prohlášení. Pro vznik manželství tedy osoba oprávněná oddávat manželství položí snoubencům otázku, zda spolu chtějí vstoupit do manželství¹⁰⁴ a následný projev vůle, který může sestávat z prosté odpovědi „ano“ nebo z rozsáhlejšího příslibu vzájemně vyjádřeného snoubenci, či rituálu církve, která je oddává.

5.2.1 Sňatečný obřad

Celému sňatečnému obřadu předchází žádost snoubenců o jeho provedení. Žádost je snoubenci podána orgánu veřejné moci, v jehož správním obvodu chtějí uzavřít manželství. Společně s žádostí předkládají snoubenci doklady dokazující jejich totožnost a způsobilost v uzavření manželství.¹⁰⁵ Tímto orgánem veřejné moci je podle §13 odst. 1 zákona o matrikách místně příslušný matriční úřad. Ten také vydává osvědčení o splnění požadavků pro uzavření církevního sňatku.¹⁰⁶

Místem, kde lze uzavřít sňatek, může být místo určené orgánem veřejné moci, v případě sňatku občanského, nebo pro církevní sňatek místo určené vnitřními předpisy oprávněné církve.¹⁰⁷

Kromě již výše zmíněného projevu sňatečné vůle, snoubenci při sňatečném obřadu činí prohlášení o příjmení, které budou nadále používat. Jejich možnostmi je dohoda na společném příjmení, které budou nadále oba používat, ponechání si

¹⁰³ § 656 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹⁰⁴ § 659 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹⁰⁵ § 664 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹⁰⁶ § 13 odst. 1 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení

¹⁰⁷ § 663 odst. 1 a odst. 2 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku

příjmení, která doposud měli, nebo přijetí společného příjmení jednoho z nich, které bude ten druhý používat společně se svým původním příjmením.¹⁰⁸

Ještě dříve, než snoubenci učiní sňatečný projev vůle, musí učinit prohlášení, že „jim nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství.“¹⁰⁹

5.2.1.1 Příjmení snoubenců

Příjmení, které si snoubenci zvolí, může být jak muže, tak i ženy, tedy žena nemusí nutně přijímat příjmení manžela v případě volby společného příjmení. Pokud žena bude přebírat manželovo příjmení, řídí se přechylování pravidly české mluvnice, tedy přidává se koncovka – ová či její obdoba, podle znění příjmení. Z tohoto pravidla existují výjimky uvedené v §69 odst. 2 zákona o matrikách, žena nemusí příjmení přechylovat v případě, že je cizinka, má trvalý pobyt v cizině, manžel je cizinec anebo je tato žena jiné než české národnosti.¹¹⁰

Pokud snoubenci nepřijmou společné příjmení, je zapotřebí, aby učinili prohlášení o příjmení společných dětí, tedy, které z jejich příjmení děti ponесou.¹¹¹ V případě, že snoubenci společné příjmení mají, společné děti automaticky ponесou toto společné příjmení, není tedy nutno prohlášení. V případě rozdílných příjmení je nezbytné určit, které jedno příjmení ponесou všechny společné děti, nelze určit, že část dětí ponесе příjmení matky a část otce. Tato dohoda o příjmení se týká i společných dětí narozených před uzavřením sňatku. V případě dětí z předchozích manželství se však tato dohoda neuplatňuje.¹¹²

¹⁰⁸ § 660 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹⁰⁹ § 665 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹¹⁰ § 69 odst. 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení

¹¹¹ § 661 odst. 1 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹¹² HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. Vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, str. 18

Snoubencům je ponechána možnost zvolit si společné příjmení až později po vzniku manželství, pokud se při sňatečném obřadu rozhodli ponechat si rozdílná příjmení.¹¹³

Připojované příjmení podle §660 písm. c) nelze řetězit, pokud již snoubenec, který si bude příjmení připojovat, má zdvojené příjmení. Tomuto zabráňuje §662, který uvádí přesná pravidla pro připojování příjmení. Pokud měl snoubenec již připojované příjmení, při připojení nového se použije ze dvou původních to, které stálo za jménem uvedeno na prvním místě. Druhé příjmení tedy bude odstraněno a nahrazeno příjmením novým, připojeným, společným. Pokud by si však za společné příjmení snoubenci zvolili příjmení již zdvojené, pak nelze mít tři příjmení, snoubenec, který by toto zdvojené příjmení přijímal, se vzdá obou příjmení, která dříve měl, a přijme toto zdvojené příjmení. Vždy tedy zůstane se dvěma příjmeními.¹¹⁴

5.2.2 Občanský sňatek

Pokud snoubenci uzavírají sňatek před orgánem veřejné moci za přítomnosti matrikáře, jedná se o občanský sňatek.¹¹⁵ K určení, kdo je orgánem veřejné moci, odkazuje ObčZ na jiný právní předpis. Tímto právním předpisem je zákon o matrikách, který se v §11a odst. 1 písm. a), b), a c) zabývá tím, kdo je pověřen vést sňateční obřad.¹¹⁶

V okamžiku, kdy dojde k uzavření občanského sňatku, snoubenci sice mohou ještě vykonat náboženské obřady, které jsou sňatečného charakteru, ale takové akty již neponesou žádné právní následky a jsou pouze náboženskou záležitostí. V opačném případě, kdy již snoubenci uzavřeli církevní sňatek, nelze již uzavřít ten občanský vůbec.¹¹⁷

¹¹³ § 661 odst. 2 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹¹⁴ § 662 odst. 1 a odst. 2 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹¹⁵ § 657 odst. 1 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹¹⁶ § 11a odst. 1 písm. a), b), c) zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení

¹¹⁷ § 670 odst. 1 a 2 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku

5.2.3 Církevní sňatek

Nupturienti (snoubenci) uzavírají církevní sňatek v okamžiku, kdy projeví vůli ke vstupu do manželství, před orgánem církve nebo náboženské společnosti oprávněné k oddávání podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.¹¹⁸ Tento předpis stanovuje, které registrované církve mají zvláštní práva, mezi něž spadá právě i právo konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky.¹¹⁹ Oprávnění k uzavírání církevních sňatků bylo uděleno 21 registrovaným církvím, Apoštolské církvi, Bratrské jednotě baptistů, Církvi adventistů sedmého dne, Církvi bratrské, Církvi československé husitské, Církvi Ježíše Krista Svatých posledních dnů, Církvi římskokatolické, Církvi řeckokatolické, Českobratrské církvi evangelické, Evangelické církvi augsburského vyznání v České republice, Evangelické církvi metodistické, Federaci židovských obcí v České republice, Jednotě bratrské, Křesťanským sborům, Luterské evangelické církvi a. a. v České republice, Náboženské společnosti českých unitářů, Náboženské společnosti Svědci Jehovovi, Novoapoštolské církvi v České republice, Pravoslavné církvi v českých zemích, Slezské církvi evangelické augsburského vyznání a Starokatolické církvi v České republice.¹²⁰ Nejčastěji jsou sňatky uzavírány před Církví římskokatolickou, Českobratrskou církví evangelickou a Církví československou husitskou. Občas se lze setkat i se sňatky uzavřenými před Jednotou bratrskou a Náboženskou společností Svědci Jehovovi. Ostatní církve oddávají jen velmi zřídka.¹²¹

Orgánem oprávněné církve, který může oddávat, je osoba pověřená oprávněnou církví.¹²² Toto ustanovení ponechává otevřenou ruku vnitřním nařízením jednotlivých církví, které tak mohou podle vlastního uvážení a předpisů zvolit osobu, která bude církev zastupovat při oddávání nupturientů. Taktéž je na vnitřních předpisech církve, jaké místo bude zvoleno k oddávání, avšak nedodržení těchto vnitřních předpisů a uskutečnění obřadu na místě jiném, nežli na místě určeném církví, nemá vliv na platnost uzavřeného sňatku. Tedy církevní

¹¹⁸ § 657 odst. 2 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹¹⁹ § 7 odst. 1 písm. c) zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech

¹²⁰ KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2011. xviii, str. 127

¹²¹ HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. Vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, str. 11 a 12

¹²² § 658 odst. 2 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku

sňatky lze konat i na netradičních místech, podstatné je dodržení ostatních zákonů upravujících uzavření sňatku.¹²³

V případě, že chtějí nupturienti uzavřít církevní sňatek, v okamžiku, kdy podávají žádost matričnímu úřadu o jeho provedení, vyžádají si taktéž osvědčení, které potvrzuje, že splňují všechny zákonné požadavky pro uzavření manželství. Při předání tohoto osvědčení oddávajícimu, nesmí být osvědčení starší než šest měsíců.¹²⁴ Osvědčení o sňatečné způsobilosti musí být oddávajícimu předloženo před uzavřením sňatku, lze se ale domnívat, že nepředložení je pouze procedurálním nedostatkem, který nevede k neplatnosti manželství.¹²⁵

Po uzavření sňatku má oddávající povinnost doručit matričnímu úřadu protokol o uzavření sňatku. Tuto povinnost musí splnit do tří pracovních dnů od okamžiku, kdy byl sňatek uzavřen.¹²⁶ Pro manžele ani oddávajícího však není žádná sankce, pokud tak oddávající neučiní. Jediným problémem je, že dokud nebude protokol o uzavření církevního sňatku doručen, nemohou manželé obdržet oddací list.¹²⁷

5.3 Církevní sňatek v praxi

Katolická svatba se kromě ObčZ řídí vnitřními nařízeními církve. Svatbě v tomto případě předchází příprava. Touto přípravou jsou několikrát setkání s knězem, nebo jinou pověřenou osobou, při nichž jsou nupturienti seznámeni s učením církve o lásce, manželství a rodičovství. Kromě toho je s nimi probrán průběh svatebního obřadu.

Samotná svatba se zahajuje před kostelem jako upomínka na středověká požehnání udělovaná před kostelem novomanželům než šli do domu ženicha. Následně se průvod přesune dovnitř kostela. Toto má symbolizovat lásku k Bohu

¹²³ HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. Vyd.* Praha : C. H. Beck, 2014, str. 20

¹²⁴ § 666 odst. 1 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹²⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II(rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 28

¹²⁶ § 666 odst. 2 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹²⁷ HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. Vyd.* Praha : C. H. Beck, 2014, str. 26 a 27

a přání nezůstávat pouze u lidské lásky. Ženich je odveden k oltáři svou matkou a nevěsta, která vstupuje do kostela poslední, je mu předána jejím otcem. Ve šedověku bylo předání nevěsty uzavřením svatby, dnes jde o symbolické předání z vlastnictví rodičů. Následují vstupní obřady a bohoslužba. Při prvních čteních z Bible a žalmu všichni sedí, při evangeliu povstanou.

Před složením manželského slibu jsou nupturienti dotazováni, zda k rozhodnutí uzavřít manželství přistupují snoubenci svobodně a upřímně, zda se zavazují na celý život a zda budou vychovávat děti podle Božího zákona. Na tyto otázky odpovídají nupturienti „před církví a Bohem“.

Následuje vzájemný slib a jeho přijetí ze strany církve. Snoubenci si podají ruce na znamení vzájemného odevzdání a přijetí. Oba snoubenci pronesou větu „Odevzdávám se ti“. Kněz v tuto chvíli přijímá jejich vzájemný slib ve jménu církve. Přijetí slibu je v podobě požehnání. Následně jsou snoubenci svázáni štolou za ruce. V průběhu jejich vázání kněz pronáší předepsanou formuli. Přijetí ze strany církve je završeno zvoláním „Bohu díky“. Kněz poté požehná prsteny a ženich s nevěstou si je vzájemně navléknou.

Celý obřad je zakončen přímluvami, všichni přítomní se modlí za novomanžele a za církev. Následuje eucharistická bohoslužba a motlitba za manžele. V případě, že jeden z novomanželů není pokřtěný v katolické církvi, není vhodné konat svatbu v rámci mše. Tedy po přímluvách by rovnou následoval Otčenáš, motlitba za manžele a závěreční požehnání.

Druhým vrcholem mše, po manželském slibu, je motlitba za manžele. V tomto starobylém textu kněz nejdříve vzdává díky za tajemství manželství, následně prosí aby na novomanžele sestoupil Duch svatý.

Přijímání eucharistie je vhodným završením slavení svatby, neboť ti, kteří se stali jedním tělem, společně přijímají jedno tělo Kristovo. Požehnání ukončující bohoslužbu je určeno především novomanželům.

Po závěrečném svatém přijímání a požehnání opouští svatebčané prostor kostela a teprve potom mohou všichni gratulovat novomanželům.¹²⁸

¹²⁸ Svatba krok za krokem. In: *Liturgie.cz* [online]. [cit. 2016-10-28].

6. Uzavírání manželství v jiných státech

Pro srovnání s českou právní úpravou ve věci uzavírání manželství jsem si vybrala srovnání se dvěma státy. Slovensko reprezentuje stát, který má stejně jako Česká republika alternativní formu uzavírání manželství, naopak Německo má v právním řádu zavedený obligatorní občanský sňatek.

6.1 Uzavírání manželství na Slovensku

Tak jako v české historii, i na Slovensku se manželství vyvinulo pod vlivem církve. K chápání manželství jako manželské smlouvy došlo v průběhu středověku.¹²⁹ Od české formy uzavírání manželství se ta slovenská víceméně neodlišuje, což je dáno prostým faktem, že naše zákonné úpravy vycházejí ze stejného ZOR, který byl pro obě země společný ještě i nějakou dobu po rozpadu České a Slovenské Federativní Republiky. „*Slovenská ústava, ústavní zákon č. 460/1992 Zb., ve znění změn ústavního zákona č. 323/2004 Z. z., v čl. 19 staví pod ochranu zákona vedle rodičovství a rodiny i manželství.*“¹³⁰

Současná právní úprava je v zákoně č. 36/2005 Z.z., o rodině. Manželství je v slovenském právu zakotveno jako svazek muže a ženy, který má vytvářet harmonické a trvalé životní společenství a zabezpečit výchovu dětí.¹³¹ Uzavření manželství je možné buď civilní, nebo církevní formou. V obou případech je vyžadována slavnostní forma a přítomnost dvou svědků.

Nupturienti vyhlásí při uzavírání manželství, že jim nejsou známy žádné překážky pro uzavření manželství a že jsou obeznámeni se svým zdravotním stavem.¹³² Následně učiní prohlášení o příjmení, kdy si stejně jako v české úpravě mohou zvolit ze tří variant, tedy přijmout společné příjmení, ponechat si

¹²⁹ MOSNÝ, Peter a LACLAVÍKOVÁ, Míriam. *Dejiny štátu a práva na území Slovenska I. (od najstarších čias do roku 1848)*. Druhé doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. Str.90

¹³⁰ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Mlčení českého ústavodárce o institutu manželství. *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2010, **XVI.**(2-10), str. 154

¹³¹ § 1 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 36/2005 Z.z., o rodině

¹³² § 6 odst. 2 zákona č. 36/2005 Z.z., o rodině

dosavadní příjmení anebo připojit společné příjmení jednoho z nich k příjmení druhého. S tím souvisí i prohlášení o příjmení jejich společných dětí.¹³³

Překážkami manželství se zabývá druhá hlava zákona č. 36/2005 Z.z. Na prvním místě je zmíněna podmínka monogamie, tedy nelze uzavřít manželství, pokud je jeden ze snoubenců v již trvajícím právně platném manželství.¹³⁴ Překážkou je dále příbuzenství pokrevní i založené osvojením, a to mezi předky, potomky a sourozenci.¹³⁵ Překážka věku zabraňuje nezletilým uzavřít sňatek, soud ovšem může ve výjimečných případech svolit k sňatku nezletilého, který dovršil alespoň 16 let věku.¹³⁶ Manželství nemůže uzavřít ani osoba, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům. V případě omezené způsobilosti musí mít tato osoba přivolení sňatek uzavřít udělené soudem.¹³⁷ Zde je rozdíl od české právní úpravy, neboť ObčZ nezná zbavení způsobilosti konat právní úkony. V ČR je pouze omezená svéprávnost a tato svéprávnost musí být omezena ve věci uzavírání sňatku, aby bylo možno toto považovat za překážku uzavírání manželství.

6.1.1 Civilní sňatek

Pokud je manželství uzavíráno před matričním úřadem, jedná se o sňatek civilní. Místem pro uzavření sňatku je matriční úřad v obvodě, kde má alespoň jeden ze snoubenců trvalý pobyt, nebo na jiném matričním úřadě či místě, které povolí příslušný matriční úřad. Kromě matrikáře je sňatku přítomen starosta, primátor nebo jiná pověřená osoba.¹³⁸ V tomto ohledu se civilní sňatek České a Slovenské republiky neodlišuje.

6.1.2 Církevní sňatek

Církevní sňatek je uzavírán před osobou, která vykonává činnost duchovního registrované církve nebo náboženské společnosti. Takový sňatek se

¹³³ § 6 odst. 3 písm. a), b) a c) a odst 4 zákona č. 36/2005 Z.z., o rodine

¹³⁴ § 9 odst. 1 zákona č. 36/2005 Z.z., o rodine

¹³⁵ § 10 zákona č. 36/2005 Z.z., o rodine

¹³⁶ § 11 zákona č. 36/2005 Z.z., o rodine

¹³⁷ § 12 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 36/2005 Z.z., o rodine

¹³⁸ § 4 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 36/2005 Z.z., o rodine

uzavírá v kostele nebo na jiném vhodném místě určeném vnitřními předpisy církve. Orgán církve, před kterým bylo manželství uzavřeno, doručí do tří dní záznam o uzavření manželství matričnímu úřadu v obvodě, kde bylo manželství uzavřeno.¹³⁹

Termín plánovaného sňatku je zapotřebí dohodnout na faře alespoň dva měsíce dopředu, neboť uzavření církevního sňatku předchází setkání s knězem. Těchto setkání bývá zpravidla šest.¹⁴⁰

6.2 Uzavírání manželství v Německu

Německé občanské právo vychází z úpravy z ABGB. Forma sňatku je zde obligatorní civilní. Uzavírání sňatku je ukotveno v německém občanském zákoníku (BGB) v hlavě druhé. „*Německý Základní zákon z roku 1949 zařazuje manželství mezi ústavou chráněné instituty, když v čl. 6 odst. 1 stanoví: „Manželství a rodina stojí pod zvláštní ochranou státu.“*¹⁴¹

Podmínkou k uzavření sňatku je sňateční věk, který vyžaduje plnoletost nuprumentů, ovšem soud může přivolit ke sňatku osob, které dovršili alespoň 16 rok života. Druhou podmínkou je způsobilost k právním úkonům.¹⁴² Překážkami manželství je již existující manželství, příbuzenství v přímé linii a sourozenectví plnorodé i polorodé a v takto vzniklém příbuzenství adopcí.¹⁴³

Manželství se uzavírá před matrikářem, který, pokud jsou splněny podmínky pro uzavření manželství a nebrání tomu žádné známé překážky, nesmí odmítnout svou asistenci při uzavírání manželství.¹⁴⁴ Nupturienti pronesou sňateční slib osobně a za současné přítomnosti, tento projev vůle uzavřít

¹³⁹ § 5 odst. 1, odst. 2 a odst. 4 zákona č. 36/2005 Z.z., o rodině

¹⁴⁰ Církevný sobáš: Rodina a vzťahy. In: *Slovensko.sk: ústredný portál verejných služieb ľuďom* [online]. 2013 [cit. 2016-10-29].

¹⁴¹ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Mlčení českého ústavodárce o institutu manželství. *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2010, **XVI.**(2-10), str. 154

¹⁴² § 1301 odst. 1 a odst. 2 a § 1304 BGB

¹⁴³ § 1306, § 1307 a § 1308 BGB

¹⁴⁴ § 1310 BGB

manželství nesmí obsahovat podmínky.¹⁴⁵ Orgán, před kterým se manželství uzavírá, se každého ze snoubenců zvlášť zeptá, zda chtějí uzavřít manželství. Po souhlasném prohlášení obou nupturientů prohlásí orgán manželství za právoplatně uzavřené.¹⁴⁶ Sňatek může být uzavírán za přítomnosti jednoho či dvou svědků, toto ale není podmínkou, což je rozdíl od české právní úpravy, kde je přítomnost svědků vyžadována u církevní i občanské formy uzavření manželství.

¹⁴⁵ § 1311 BGB

¹⁴⁶ § 1312 BGB

7. Úvahy de lege ferenda

Závěrem práce bych se ráda zaměřila na dvě otázky, které se týkají budoucnosti církevních sňatků. První z nich bude, zda by nebylo prospěšné přiznat právo vykovávat obřady, při nichž se uzavírají sňatky, všem církvím a náboženským společnostem namísto omezeného okruhu registrovaných církví a náboženských společností se zvláštním právem podle § 7 odst. 1 písm. d) zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. Druhou otázkou je, zda má smysl úprava umožňující alternativní formu sňatku a zda by neměl být zaveden obligatorní občanský sňatek.

7.1 Přiznání práva konat obřady, při nichž se uzavírají sňatky, všem církvím a náboženským společnostem

Alternativní forma uzavírání manželství se stala po svém zavedení zákonem č. 234/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině určitým symbolem svobody a svobodné volby. Dalo by se říct, že je naplněním náboženské svobody. V takovém případě ale omezení možnosti konat sňatečné obřady s právními následky pouze na registrované církve a náboženské společnosti (dále „církve“) se zvláštním právem může být chápáno jako diskriminující vůči ostatním církvím, které této registraci nepodléhají.

V době, kdy byl vypracováván ObčZ, padl i návrh na rozšíření možnosti uzavření sňatku i před neregistrovanými církvemi.¹⁴⁷ V takovém případě by mohla oddávat jakákoliv existující církev. Jelikož podle současné úpravy je zapotřebí při sňatku církevním prokázat se osvědčením vydaným matričním úřadem, které dokládá neexistenci překážek uzavření manželství, nebyl by důvod nemoci toto osvědčení předložit kterékoliv církvi. Domnívám se, že v tomto ohledu by nebyl rozdíl od současného stavu, neboť v každém případě je církev primárně vázána platným právem sekulárním a až poté svými vnitřními předpisy.

¹⁴⁷ KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2011. xviii, str. 127

Problém nastává v otázce vnitřních předpisů církví, neboť ne všechny církve mají předpisy týkající se uzavírání manželství. Z technického hlediska by to samozřejmě nebyl problém, protože by se církevní osoba pověřená uzavřením sňatku řídila pouze právem ČR, ale v takovém případě pak nemá smysl uzavírat církevní sňatek, když k tomu není tato církev sama pověřená vlastními předpisy. Navíc by se v takovém případě dalo polemizovat, že v tu chvíli dochází k diskriminaci občanského sňatku, který je přísně omezený na orgány veřejné správy, kterým je umožněno oddávat, zatímco církve by měli volnou ruku a mohli by si upravovat, kdo bude oddávat jakkoli by se jim zlíbilo. V tu chvíli by se naopak mohli začít lidé dovolávat možnosti oddávání kýmkoliv, kdo by dodržel zákonné povinnosti ohledně vzniku sňatku, protože takové osobě by stačilo předložit osvědčení z matriky a po uzavření sňatku by tato osoba měla povinnost doručit do tří dnů protokol o uzavření sňatku na příslušný matriční úřad.

Takové uspořádání by bylo silně zmatečné a vedlo by ke spoustě problémů. Doc. Damián Němec, dr., OP se v jedné své práci zamýšlí nad zavedením licenčního systému pro církve, které by měli zájem oddávat: *„Jako další alternativa řešení se nabízí tzv. licenční systém, spočívající v tom, že by byla zachována možnost uzavření manželství občanským nebo náboženským obřadem, ne však již automaticky pro všechny registrované církve a náboženské společnosti, ale pouze pro ty, které na vlastní žádost k tomu dostaly od státu licenci.... I přes těžkosti, které by tímto řešením vznikly, se ze zásadních důvodů k tomuto řešení kloním. Zásadním důvodem pro mě nejsou jen již popsané psychologické a náboženské důvody, ale především přesvědčení, že právo má respektovat realitu v těch bodech, které nejsou právně nepřijatelné, a především sloužit životu lidí v jeho různých oblastech, a proto nemá z důvodu zjednodušování nutit lidi k řešením, které jsou pro ně velmi obtížně přijatelná, byť jsou právně jednodušší.“*¹⁴⁸Zde navrhovaný systém licencí by byl poměrně zajímavým a proveditelným řešením, vyžadoval by však od nupturientů větší bdělost při výběru církve pro uzavření manželství, neboť by si museli ohlídat, že církev opravdu vlastní platnou licenci. V tomto ohledu je tedy pro snoubence jednodušší, když mají pevně stanovený seznam registrovaných církví, než širší možnost volby.

¹⁴⁸ NĚMEC, Damián. Příspěvek k diskusi o současné a budoucí sekulárněprávní úpravě uzavírání manželství před orgány církví a náboženských společností především z pohledu katolické církve. *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo ve spolupráci s Českou křesťanskou akademií, 1995, (2-1995), str. 75-76

V okamžiku, kdy by bylo umožněno konat obřady uzavírající sňatek všem církvím, naskytá se otázka, jak by se řešil problém s církvemi, které umožňují polygammí manželství. V tomto případě je ale odpověď jednoduchá, neboť církve jsou podřízeny platnému právu ČR, a tak nemohou jít proti zákonům zakazujícím vícečetná manželství.

Osobně se nepřikláním nijak silně na stranu ani jednoho z řešení, tedy nedomnívám se, že by současná úprava byla špatná, ale ani se nedomnívám, že je nejlepším řešením. Jelikož ale není otázka přidělení práva konat obřady, při nichž se uzavírají sňatky, aktuální, toto bylo řešeno v návrzích ObčZ, a ani se neregistrované církve nedovolávají tohoto práva, není zapotřebí se snažit současnou úpravu jakkoliv měnit.

7.2 Úvaha nad zavedením obligatorní formy uzavírání sňatku

Již bylo výše zmíněno, že alternativní forma uzavírání sňatku je pro mnohé ztělesněním náboženské svobody. Je ale otázkou, nakolik se jedná o svobodu a zda je vůbec potřebná.

K prvnímu bodu, tedy nakolik se jedná o svobodu, bych se zamyslela nad tím, nakolik je vůči nupturientům, kteří chtějí uzavřít církevní sňatek, nespravedlivá stávající úprava. V současnosti je možnost výběru mezi občanským a církevním sňatkem. Pro osoby, které zvolí občanský sňatek, je uzavření manželství jednoduché, pokud nemají žádné překážky uzavření manželství, zažádají snoubenci orgán veřejné moci (v tomto případě matriční úřad) o provedení sňatečního obřadu, předloží požadované doklady a mohou uzavřít sňatek. V případě církevního sňatku však musí podstoupit další kroky, tedy musí navíc zažádat matriční úřad o vydání osvědčení, které musejí dodat orgánu církve, u které hodlají uzavřít sňatek. Po uzavření sňatku navíc vkládají důvěru do osoby, která je oddala, že doručí protokol o uzavření manželství matričnímu úřadu ke zpracování, aby jim mohla být vydána oddací listina. Samozřejmě tyto dva malé kroky navíc nejsou žádnou nepřekonatelnou překážkou a samotným snoubencům asi ani nepřijde, že by po nich bylo vyžadováno něco navíc, ale již je tu drobný nepoměr v povinnostech kladených na osoby, jež chtějí uzavřít církevní sňatek.

Nejedná se tedy o žádnou úpravu diskriminačního charakteru. Přesto jsem považovala za vhodné tento rozdíl zmínit.

Otázku, zda je alternativní forma uzavírání sňatku zapotřebí, si kladlo již vícero osob. V samotném návrhu ObčZ se původně zamýšlelo se zavedením obligatorního občanského sňatku. Tento návrh se ale střetl s vlnou nevole. JUDr. Kateřina Šimáčková se k tomuto vyjadřuje: „...zakotvení náboženského sňatku jako rovnoprávné varianty sňatku civilního v roce 1992 bylo veřejností vnímáno jako významný demokratizační krok po sametové revoluci, který měl důležitý lidskoprávní rozměr a znamenal určitou satisfakci věřícím, kteří byli v komunistickém režimu znevýhodňováni a postihováni za projevy své víry.“¹⁴⁹

Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera má za to, že alternativní forma uzavření sňatku je „projevem naprosté neutrality státu v náboženských záležitostech a svobody jednotlivců jednat, případně nejednat podle zásad své víry, náboženství nebo světového názoru. Možnost volby církevního sňatku bezesbytku naplňuje čl. 15 Listiny základních práv a svobod, který zaručuje svobodu svědomí a náboženského vyznání. Občan tak není nucen nadbytečně podstoupit obřad uzavření sňatku dvakrát... Alternativní forma uzavírání sňatku je praktickým projevem ústavně zaručeného práva podle č. 16 odst. 1 Listiny (základních práv a svobod) na svobodný projev náboženství nebo víry náboženskými úkony, resp. obřady, v tomto případě s účinky pro oblast světského práva, a je projevem respektu k právu církví a náboženských společností svobodně spravovat své záležitosti, podle čl. 16 odst. 2.“¹⁵⁰ Je namístě s tímto souhlasit, neboť nutnost podstoupit dvojí svatební obřad z důvodu svého vyznání je jistě daleko silněji diskriminační, nežli pouhá nutnost předložení jednoho dokumentu navíc, jak je tomu v současnosti.

Na druhou stranu je v Německu zavedená obligatorní forma uzavírání sňatku, která tam funguje dobře, a nezaznávají názory, že by se jednalo o diskriminaci. Skoro by se dalo říci, že daleko více diskriminační je v naší právní úpravě povolení konat obřady uzavírající sňatek pouze některým církvím.

¹⁴⁹ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Mlčení českého ústavodárce o institutu manželství. *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2010, **XVI.**(2-10), str. 148

¹⁵⁰ TRETERA, Rajmund Jiří. *Stát a církev v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Str. 146

V okamžiku, kdy žádná církev nemůže oddávat s právními následky, tedy je obligatorní občanský sňatek, nedochází k diskriminaci žádné církve. To se ale dá i otočit tak, že dochází k diskriminaci všech církví.

Osobně se přikláním k zachování stávající úpravy, která zakládá alternativní formu uzavírání sňatku. Není to ani tak z důvodu, že bych se domnívala, že je právně nezbytná, ale spíše z prostého pravidla, že když něco funguje, není zapotřebí to měnit.

Závěr

Cílem této práce bylo představení historického vývoje uzavírání manželství v českém právu a zhodnocení jeho dalšího vývoje do budoucna.

První část práce byla věnována tomu, jak je uzavírání sňatku upraveno v kanonickém právu. Nejprve jsem představila několik milníků v kanonicko-právním vývoji a posléze jsem popsala, jak probíhá uzavírání manželství podle CIC/1983 a jaké jsou jeho překážky.

Následujících několik částí sleduje postupný vývoj právní úpravy v Čechách, nejprve nejstarší právní památky, které předávají moc rozhodování ve věcech manželských církevním soudům. Přibližně v polovině 9.století začíná písemně zazamenaný právní vývoj vydáním Soudního zákona pro laiky, který nám přináší první pohled na nejstarší kořeny církevní úpravy sňatků a představuje v podobě právního dokumentu manželství jako monogamní svazek muže a ženy, který je nerozlučitelný. Výsadami Boleslavovými z roku 992 je pak kanonická forma uzavírání manželství schválena vladařem a následně Dekreta Břetislavova v roce 1039 zavádějí církevní formu uzavírání manželství jako zákonnou a vyžadovanou a vkládají do rukou církve pravomoc v rozhodování manželských věcí. Církevní soudy drží pravomoc rozhodování ve věcech manželských po dalších několika století.

Další vývoj, který vedl k vydání ABGB a jeho změnám představuji v následující části práce. Počátky snahy o unifikaci práva začínají již na popud Marie Terezie a vrcholí vydáním ABGB roku 1811 císařem Františkem I. Dále jsou některé proměny zákoníku vlivem konkordátu a další událostí.

Pokračuje vývojem 20.století v právních otázkách uzavírání manželství, které bylo obdobím velkých změn v pojetí církevního sňatku. Během První republiky, po té, co se nějakým způsobem vypořádala s právním dualismem, byl církevní sňatek alternativní formou uzavírání manželského svazku. Ačkoliv zákony o manželství ze základu vycházejí z kanonického pojetí sňatku, ovlivnily i ona církevní sňatky v podobě uzákonění rozluky manželství pro katolíky. Snahy o

další úpravu manželského práva však byly zastaveny nacistickou okupací a prohlášením Protektorátu Čechy a Morava. Zaváděním německých práv německému obyvatelstvu a následné norimberské zákony byly krokem zpět ve vývoji manželského práva. Veškeré snahy o nápravu po roce 1945 pak ztroskotaly v roce 1950, kdy byla zavedena obligatorní občanská forma uzavírání manželství a církevní sňatky se tak staly nepovolenými. Možnost jejich uzavření stále existovala, ale byla až jako doplňková k již uzavřenému občanskému sňatku a nevyplývaly z ní žádné právní následky. Následuje návrat k alternativní formě uzavírání manželství v podobě civilního a církevního sňatku.

Pátá část práce se věnuje současné právní úpravě, která obsahuje alternativní formu manželství. Popisují překážky manželství, jeho vznik a formy. Kromě legální úpravy církevního sňatku se věnuji i jeho průběhu při katolickém obřadu. Dále pak ukazují, jak vypadá právní úprava uzavírání manželství na Slovensku a v Německu.

V závěru práce se zabývám dvěma otázkami ohledně perspektivy církevního sňatku, tyto úvahy jsou de lege ferenda. Jako první zvažují, zda by nebylo vhodné rozšířit právo konat obřady, při nichž se uzavírá manželství, i dalším církvím a náboženským společnostem. Možnými řešeními je učinit tak, ale pak je zapotřebí nějakým jiným způsobem regulovat, kdo přesně bude moct obřady konat, nebo ponechat stávající funkční úpravu. Nepřikláním se ani k jednomu řešení jako ke správnému, ale necítím nutnost změny současné úpravy. Následně se věnuji otázce, zda vůbec zachovat alternativní formu uzavírání sňatku. I zde se přikláním k zachování stávající úpravy, která funguje dobře a není zapotřebí ji nějak měnit nebo vyvolávat diskuze nad její změnou.

Cizojazyčné resumé

The aim of this thesis is to show the historical development of marriage in Czech law and discuss its future.

First part of the thesis is dedicated to how the marriage is set in canonical law. I introduce several milestones in canonical law development and describe how marriage is done by CIC/1983 and what are its obstacles.

The next parts track the gradual development of legislation in Bohemia, first the oldest law relics which give the decision making connected to marriage to ecclesiastical court and then development that lead to issuing of ABGB and its changes. Finally, we conclude with the development in 20th century in marriage law.

Fifth part of this thesis is discussing the contemporary marriage law which contains alternative form of marriage. I describe the obstacles of marriage, its creation and forms. I pursue the legislation of holy matrimony as well as its process during catholic ceremony. Next, I show how the Slovakian and German legislation looks like when dealing with marriage law.

In the thesis conclusion, I discuss two questions about the perspective of holy matrimony, these reasonings are *de lege ferenda*. In the first, I consider if it would be fitting to extend the law to hold ceremonies, during which people marry, to include other churches and religious societies. It would be a possible solution but would need to be regulated who would be able to hold the ceremony, or to leave the current legislation. I do not lean towards either possibility as right, but feel that there is no need to change the current legislation. In the second part, I discuss if it would be beneficial to keep the alternative form of marriage. Here, I again feel that there is no need to change the current legislation or even discuss the changes when it works without any problems.

Seznam použité literatury

Knižní literatura

- BÍLÝ, Jiří L. *Právní dějiny na území České republiky: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde Praha, a. s., 2003. 474 s. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 80-7201-429-3.
- HRDINA, Ignác Antonín (ed.). *Dokumenty tridentského koncilu: latinský text a překlad do češtiny*. Vydání první. Praha: Krystal OP, s.r.o., 2015. 335 stran. ISBN 978-80-87183-75-5.
- HRDINA, Ignác Antonín. *Prameny ke studiu kanonického práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 278 s. Dokumenty. ISBN 978-80-7380-039-0.
- HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 367 s. ISBN 978-80-7380-152-6.
- HRDINA, Ignác Antonín (ed.). *Dokumenty tridentského koncilu: latinský text a překlad do češtiny*. Vydání první. Praha: Krystal OP, s.r.o., 2015. 335 stran. ISBN 978-80-87183-75-5.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, ©1998. 398 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně; č. 376. ISBN 80-7239-192-5.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině 1998: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1998. 398 s. ISBN 80-7179-198-9.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, ©1998. 398 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně; č. 376. ISBN 80-7239-192-5.
- *Kodex kanonického práva: Úřední znění textu a překlad do češtiny; Miroslav Zedníček*. 1. vydání, dotisk. Praha: Zvon, 1994. 815s. ISBN 80-7113-082-6.
- KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2011. xviii, 366 s. Beckovy malé komentáře; 1. ISBN 978-80-7400-362-2.
- KADLECOVÁ, Marta et al. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 279 s. ISBN 978-80-7380-041-3.
- KNOLL, Vilém, JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a RUNDOVÁ, Alena. *Vybrané mezníky českých právních dějin*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. 156 s. Právnické učebnice. ISBN 80-86473-11-2.
- MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přeprac. vyd., (v nakl. Leges 1.). Praha: Leges, 2010. 640 s. Student. ISBN 978-80-87212-39-4.
- MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. 1. vyd. Praha: Orac, 1995. 269 s., 15 listů obr. příl. ISBN 80-85903-01-6.

- MOSNÝ, Peter a LAČLAVÍKOVÁ, Miriam. *Dejiny štátu a práva na území Slovenska I. (od najstarších čias do roku 1848)*. Druhé doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 134 stran. ISBN 978-80-8168-326-8.
- NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolíckej cirkvi: s ohľadom na platné české právo*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2006. 215 s. ISBN 80-7195-065-3.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II(rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-457-6.
- TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. 1. vydání. Praha: Jan Krigl, 1993. 219 s.
- TRETERA, Rajmund Jiří a HORÁK, Záboj. *Konfesní právo*. Vydání první. Praha: Leges, 2015. 414 stran. ISBN 978-80-7502-118-2.
- TRETERA, Rajmund Jiří a PŘIBYL, Stanislav. *Konfesní právo a církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1997. 331 s. ISBN 80-902045-2-X.
- TRETERA, Rajmund Jiří. *Stát a církev v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 156 s. ISBN 80-7192-707-4.
- VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. *České státní právo církevní. 1, Dějiny*. V Tribunu EU vydání první. Brno: Tribun EU, 2016. 215 stran. ISBN 978-80-263-1014-3.
- VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. *České státní právo církevní 2: platná právní úprava*. Brno: Tribun EU, 2015. 155 stran. ISBN 978-80-263-0908-6.
- VALEŠ, Václav. *Konfesní právo: průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 239 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-135-9.
- VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8.

Časopisecké zdroje

- HORÁK, Záboj. Alternativní forma uzavření manželství v Českých zemích ohrožena. *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2006, **R 33**(1/06), 39-50. ISSN 1211-1635.
- NĚMEC, Damián. Reforma Benedikta XVI. v oblasti svátosti svěcení a manželského práva. *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2016, **XXII**.(64-2/2016), 57-75. ISSN 2336-5609.
- PALLA, Jiří. Manželský souhlas v současném kanonickém právu. *Revue církevního práva* [online]. Praha: Společnost pro církevní právo, 1999, **R-13**(2-99), 93-128 [cit. 2016-10-13]. ISSN 1211-1635. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/13/RCP-13-2-99.pdf>
- NĚMEC, Damián. Příspěvek k diskusi o současně a budoucí sekulárněprávní úpravě uzavírání manželství před orgány církví a náboženských společností především z pohledu katolíckej cirkvi. *Revue*

církevního práva. Praha: Společnost pro církevní právo ve spolupráci s Českou křesťanskou akademií, 1995, (2-1995), 73-80. ISSN 1211-1635.

- VALEŠ, Václav. Prvorepubliková novela manželského práva č. 320/1919 Sb. z. a n. *REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2010, **XVI.**(1-10), 97-104. ISSN 1211-1635.
- ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Mlčení českého ústavodárce o institutu manželství. *Revue církevního práva*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2010, **XVI.**(2-10), 147-161.

Právní předpisy

- Císařský patent č. 117/1783 Sb. z. s.
- Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s., Obecný občanský zákoník rakouský
- Císařský patent č. 195/1855 ř.z., kterým se vyhlašuje Konkordát uzavřený s Apoštolským stolcem 18. 8. 1855
- Císařský patent č. 185/1856 ř.z., kterým se provádí ustanovení Konkordátu ve věcech manželských osob katolického vyznání
- Zákon č. 47/1868 ř.z., jímžto se obnovují nařízení druhé kapitoly obecného zákoníka občanského o manželském právě katolickém, přidává se moc soudní u věcech manželských katolíků se týkajících k soudům světským a ustanovuje se, kdy se může sňatek manželský předsevzítí před úřady světskými
- Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu Československého
- Zákon č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství.
- Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině
- Zákon č. 234/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 132/1982 Sb.
- Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností
- Zákon č. 3/2002 Sb., o církevních a náboženských společnostech
- Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení
- Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- Zákon č. 36/2005 Z.z., o rodině a o změně a doplnění některých zákonů
- Bürgerliches Gesetzbuch, Nr. 21 (1896), německý občanský zákoník

Ostatní zdroje

- KOSMAS. *Kosmův letopis český* [online]. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2011 [2016-10-27].
- Zákon sudnyj ljudem. [online].[cit. 19.2.2016]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/277860-Zakon-sudnyj-ljudem-soudni-zakonik-pro-lid-sepsan-kolem-roku-863-zakonik-z-velke-moravy-zakon-sudnyj-ljudem.html>
- Svatba krok za krokem. In: *Liturgie.cz* [online]. [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/svatba/svatba-krok-za-krokem/>
- Církevný sobáš: Rodina a vzťahy. In: *Slovensko.sk: ústredný portál verejných služieb ľuďom* [online]. 2013 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_cirkevny-sobas/